

Pregled razvitka narodno-oslobodilačkog pokreta u Podravini 1942. godine

UVOD

U ovom razmatranju uvrštene su općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg. One su se dobrim dijelom poklapale s istoimenim kotarskim oblastima u 1942. godini, od kojih su prve dvije u administrativnom pogledu potpadale pod ustašku Veliku župu Bilogora, dok je kotarska oblast Ludbreg potpadala pod Veliku župu Zagorje. I u partijskoj podjeli organizacije KPH s područja Đurđevca i Koprivnice pripadale su pod djelokrug Okružnog komiteta KPH Bjelovar, a one s područja Ludbrega pod djelokrug Okružnog komiteta KPH Varaždin. Međutim, veći dio 1942. godine partijske organizacije s područja Koprivnice, zbog prestanka rada OK KPH Bjelovar u prvoj polovici 1942, te kasnije zbog slabih veza, nalazile su se pod rukovodstvom OK KPH Varaždin.

Djelatnost partijskih organizacija i partizanskih grupa u Podravini 1941. god. razvijala se pod izuzetno teškim uvjetima, koje na prvom mjestu karakterizira izuzetan ustaški teror.¹ On se manifestira kroz brojna hapšenja i interniranja komunista, Srba, Židova, Roma i naprednih Hrvata, kroz istrebljenje Židova i Rroma, iseljavanje i pokrštavanje Srba i niz drugih oblika (ubojstva, pljačka, itd.). Kraj Koprivnice ustaše već u travnju 1941. godine osnivaju svoj prvi koncentracijski logor »Danica«, gdje je već iste godine bilo internirano nekoliko tisuća stanovnika iz Podravine i cijele tzv. NDH, koji su uglavnom otpremljeni u druge logore i tamo likvidirani. U tim trenucima aktivnost partijskih organizacija odvijala se oko međusobnog povezivanja, organizacijskog sređivanja te aktivnosti među simpatizerima i stanovništvom na prikupljanju pomoći uhapšenima i interniranima u »Danica«, kao i na prikupljanju oružja, sanitetskog materijala i druge opreme. S obzirom da je u Podravini — gdje su živjeli uglavnom Hrvati, izuzev jednog broja sela na području Kalnika i Bilogore gdje su živjeli Srbi — bio vrlo jak utjecaj HSS-a, i pošto se dio stranke pod utjecajem reakcionarnog vodstva na čelu s Mačekom posljuje njegovog poziva iz travnja 1941. god. opredijelo za ustaše, a drugi dio ostao u iščekivanju vjerujući u samom početku da će NDH donijeti bolje dane, dok je jedan mali broj ljudi bio pod izravnim utjecajem ustaša — to se postavio

kao jedan od osnovnih zadataka partijskih organizacija u Podravini: uporna i dugotrajna borba za mase da se otrgnu ispod utjecaja HSS-a i uključe u narodnooslobodilački pokret.

Tu još treba spomenuti činjenicu koja je još više otežavala razvijanje ustanka u tom kraju, a to je da se on nalazi u blizini Zagreba, da preko njega vode važne ceste i željezničke pruge (Varaždin-Koprivnica-Osijek, Zagreb-Koprivnica-Mađarska), da je on za ustašku vlast imao izuzetno značenje kao rezervoar ljudstva i hrane. Zbog toga je razumljivo, s obzirom da su u njegovoj blizini smješteni vrlo jaki ustaški garnizoni (Bjelovar i Varaždin) te jake vojne (Koprivnica) i relativno brojne policijske snage, što se odmah oštro reagira na svaku akciju i pojavu partizana na tom području.

No, i pored svih tih poteškoća, zahvaljujući izvanrednim naporima partijskih organizacija, i pored ogromnih gubitaka vodi se odlučan pravac na oružanu borbu, osnivaju se prve udarne grupe, izvode diverzije i sabotaže te osnivaju partizanske grupe (Bjelovarska, Varaždinska, Javorovačka, Kalnička i dr.). Pa iako neke od ovih grupa prestaju da postoje, a druge i pored svih nastojanja nisu uspjele da se omasove (Bjelovarska, Kalnička) zbog objektivnih i subjektivnih slabosti, ipak njihovo postojanje i aktivnost (u prvom redu Bjelovarske) tokom 1941. godine u Podravini imali su veliki značaj u daljem razvitku narodnooslobodilačkog pokreta na tom području. Sve se više kod stanovništva stvaralo uvjerenje da je partijska linija jedina pravilna, čime je stvorena osnova za veće uključivanje u NOP i hrvatskog i srpskog stanovništva tih krajeva, dok je četnički utjecaj na Srbe tih krajeva onemogućen. S obzirom na nacionalni sastav Bjelovarske grupe, u kojoj su pretežno bili Hrvati, ublažila se suprotnost između Srba i Hrvata, stvaralo se i produbljivalo bratstvo i jedinstvo između njih, a stanovništvo je saznalo za borbe u Srbiji, Bosni, Lici i drugim krajevima naše zemlje. Iz bojazni od partizanske grupe počeli su ustaše pojedinci napuštati sela i grupirati se u veće centre, a kolebljivi HSS-ovci i pojedini seljaci napuštati razne ustaške dužnosti, koje su im u početku nametnute. Pored toga stečena su dragocjena iskustva o radu i aktivnosti grupe, upoznavanju terena i ljudi, koja će se koristiti u 1942. godini.

Ukratko možemo reći da je krajem 1941. godine i pored svih nedaća i gubitaka sačuvan osnovni partijski kadar, u prvom redu na ludbreškom i đurđevačkom kotaru, gdje pored nekoliko partijskih organizacija djeluju i kotarski komiteti; partizanske grupe nisu uništene, pa će one predstavljati jezgro budućih jedinica. Zahvaljujući reaktivnosti članova Partije stvoreno je masovno raspoloženje za borbu (prvenstveno na području ludbreškog kotara) i vjera u mogućnost borbe s nadmoćnijim neprijateljima, što sve predstavlja dovoljnu osnovu da već početkom 1942. godine dođe do rasplamsavanja narodnooslobodilačke borbe i stvaranja većih vojnih jedinica, te da Podravina izraste u značajno žarište NOP-a u Hrvatskoj.

*

Početkom 1942. godine broj partijskih organizacija i broj njihovih članova u Podravini u odnosu na njihov broj početkom travnja 1941. godine smanjio se od 18 ćelija s 91 članom na 13 ćelija s oko 80 članova, dok su i dalje ostale aktivne 2 ćelije SKOJ-a (Ludbreg i Koprivnica) s nešto većim brojem članova, oko 20. I dok su na području đurđevačkog kotara ostale sve prijašnje organizacije (Đurđevac, Virje, Miholjanec i Šemovci) i osnovan Kotarski komitet KPH, dotle je Kotarski komitet KPH Koprivnica prestao radom još u kolovozu 1941, a do kraja godine prestale su radom uslijed hapšenja i strijeljanja većeg broja članova i partijske organizacije u Koprivnici, Novigradu Podravskom, Hlebinama i Plavšincu. Tako je samo »u vezi s Novigradskom akcijom«, koju su izvršili partizani Bjelovarske partizanske grupe uz pomoć okolnih partijskih organizacija 27. XI 1941, strijeljano, nepun mjesec dana kasnije u Bjelovaru 16 lica među kojima Kasim Čehajić, sekretar OK KPH Bjelovar i Stjepan Iveković, član OK, i drugačica Mira Jelinić iz Novigrada. Istovremeno strijeljano je još 10 lica dok ih se oko 180 nalazilo u zatvoru u Bjelovaru i čekalo presude.² U izvještaju Grge Jankeza, tadašnjeg sekretara OK KPH Bjelovar iz početka 1942. godine, upućenog Centralnom komitetu KP Hrvatske u Zagrebu se u vezi toga kaže slijedeće: »Mi nismo mogli ništa, ama baš ništa učiniti da oslobodimo te drugove. Reakcija ovđe likuje zbog tih streljanja. Napredniji ljudi a i građanstvo općenito negoduje, samo kod mnogih se primjećuje strah.«³

Gotovo u isto vrijeme dolazi do još jednog udara od strane ustaša NOP-u u Podravini. Naime, poslije borbi kod Prnjavora 18. XII 1941. god. raspršena je Bjelovarska partizanska grupa.⁴ O tome se u naprijed navedenom izvještaju sekretara OK KPH Bjelovar uz ostalo kaže slijedeće: »Naš odred »Matija Gubec« (bivši Bendin) imao je 18. XII borbu sa udarnim vodom (žandarmi, ustaše i vojnici dobrovoljci). Odred je tada imao 13 ljudi sa 13 pušaka pri sebi i 5 pištolja. Borba se vodila u tri sata poslije podne na otvorenom terenu (naši su ranije doznali za patrolu) i pošli iz skloništa koje je bilo provaljeno). Od partizana pao je jedan u ropst-

vo, 2 vrlo lako ranjena. Žandarma su ubijena 2 i jedan ranjen u rame. S jedne i druge strane ispucano je više stotina metaka. Neprijatelja je bilo 72 u poteri. Posle te borbe 6 partizana nam se javilo iz svog novog stana,⁵ 2 preko vas javilo se iz Varaždina (traže vezu)⁶ a za sudbinu još 4 neznamo.⁷

U vezi s tom borbom u selima: Prnjavor, Podgarc, Reškovci i Gornjim Sredicama bilo je uhapšeno oko 40 seljaka. Seljaci su hapšeni na osnovu denuncijacije seoskih ustaša. Oni su uhapšeni kao levičari i predani prekom sudu zbog pomaganja partizana iako nije bilo konkretnih dokaza. Mnogim seljacima su pohapšene žene i deca i oterani u konc. logor. Zaplijenjena im je i sva imovina«. Zbog svega toga — kaže se dalje u izvještaju: »Seljaci su nezadovoljni s partizanskim odredom da se je on povukao, a oni su ovde ostavljeni na milost i nemilost žandarma. Oni smatraju da su naši trebali dalje da se bore, otete puške da predadu seljacima i da tako zajedno zaštite sela. To mišljenje dele i ostala sela oko Bjelovara«. I Okružni komitet KPH Bjelovar na svojoj sjednici to mišljenje seljaka ocijenio je kao »pravilo« i konstatira da »Zbog takvog držanja partiz. grupe, mnogi seljaci plaše se sada primiti partizane u svoje kuće (ishranu su spremni i dalje da dadu)«. Zaključeno je da je Odred te greške učinio »zbog slabog komandnog sastava«, i zato što je mali, decentraliziran i nesamostalan. Zbog toga je osnovan 24. XII 1941. god. u Brusniku Štab Slavenskog NOP bataljona »koji će rukovoditi svim odredima ovog kraja, povećati ih i osposobiti za ozbiljne akcije«, koncentrirati sposobne kadrove na jedno mjesto, što omogućuje međusobnu suradnju partizanskih odreda. U izvještaju, se dalje kaže da su primili pisaču mašinu u redu, traži da im se pošalju lijekovi za odrede i »pripomoć za partijski rad (onog iz M.K. Zgb)«, koji još nije stigao te da će drug G. Jankez doći »kroz 8—10 dan«. Zatim se na kraju dodaje da ulažu »sve napore da bude u najskorije vreme bolje stanje kod nas.«⁸

Obilazeći partijske organizacije na području kotara Đurđevac, Grga Jankez je sa Franjom Korom, sekretarom Kotarskog komiteta KPH Đurđevac, 10. I 1942. godine naišao na žandarsku patrolu koja ih je htjela legitimirati i privesti u stanicu. Pred općinskom zgradom u Šemovcima Grga Jankez iz sakrivenog pištolja »ubio je oruž. vodnika Franju Jurajčiča«, »a teško ranio oružničkog vodnika Gabru Bekšiča i pričuvnog domobrana Lovru Benu«, zaplijenivši jednu pušku i municiju.⁹ Odmah poslije sukoba Kotarski komitet KPH Đurđevac donio je odluku da zbog opasnosti od hapšenja Franjo Kokor, sekretar KK, i Marica Bogdan, član partijske ćelije u Šemovcima odu u Bjelovarsku partizansku grupu u Tomaš kod Bjelovara, a za novog sekretara Kotarskog komiteta imenovan je Florijan Markač iz Đurđevca.¹⁰ Žandari i ustaše izvršili su pretres u Šemovcima a priključila im se i vojska iz Virovitice i Bjelovara te je uhapšeno više osoba koje su odvedene u zatvor

u Bjelovar. Između ostalih istog dana uhapšen je Karlo Prpić, dok su kao jataci odbjeglih komunisti uhapšeni: »Ivan Kolarević, općinski načelnik, Petar i Mara Kolarević, Bara Kokor, Stjepan Ivorek i Blaž Kaličunac, svi iz Šemovca«, dok je 12. I » predao se sam vlastima komunisti Ante Rončević«, također iz Šemovca.¹¹

Neposredno poslije ove akcije Grga Jankez, »kojemu je otežano kretanje u bjelovarskom okrugu« odlazi u Zagreb na rad u Povjerenstvu CK KPH, gdje je pored njega već radio Henrik Žnidrašić.¹² U toj situaciji bila je to velika pogreška s obzirom da je Grga Jankez odlično poznao članove Partije i prilike na okrugu. O tom Pavle Gregorić u izvještaju upućenom iz Bjelovara 30. I 1942. godine Povjerenstvu CK KPH u Zagrebu kaže slijedeće: »Odlaskom M[ar]ti]na«, [tj. Grga Jankeza-ZD] »iz Bj[elovara] stao je u tom srezu (kao i u samom gradu) sav rad«. Novi sekretar Okružnog komiteta KPH Bjelovar Tomo Vinković, poslije odlaska Grga Jankeza, izvršio je 14. I 1942. god. samoubojstvo da ne bi pao u ruke ustašama koji su došli da ga uhapsu. Od ostalih članova OK Josip Posavec je samostalno djelovao na Kalniku (dok nije pao u ustašku zasjedu 25. V 1942), a Ivan Banić u Tomašu, gdje je stanovao (do hapšenja 25. IX 1942), Mato Prpić je bio angažiran na radu u agitpropu i štampariji (do hapšenja 12. VI 1942), Ivka Jankez je prešla i nastavila radom na području Virovitice a Franjo Stjepanovski na području Podravske Slatine (gdje je i poginuo 28. V 1942), tako da je Okružni komitet faktički predao da postoji i djeluje kao kolektivni organ.¹⁴ Dana 15. I 1942. god. preostali dio Bjelovarske partizanske grupe, s nekoliko aktivista kojima je prijetilo hapšenje, po odluci Okružnog komiteta odlaze u Moslavinu gdje se uključuju u III četu Slavonskog NOP bataljona »Kasim Cehajić«. Ustaše i žandari na cijelom okrugu poduzeli su oštre mjere kontrole, tako da dolazi do privremenog zastoja u organiziranom radu Partije i NOP-a u bjelovarskom, đurđevačkom pa i koprivničkom kotaru, i pored pokušaja da se taj rad oživi. Dana 30. I 1942. god. Pavle Gregorić o tome izvještava Povjerenstvo CK KPH u Zagrebu: »Pokušao sam sve da oživim rad ali gotovo bez uspjeha. O.K. [KPH Bjelovar] ne postoji više u Bj[elovaru], te sam formirao jedan privremeni u Virovitići«. »(...) Još uvijek slabo stanje u Kopriv[nici], Križevc[ima] i Đurđevcu. Šaljem ovih dana jednog čovjeka tamo na rad. Tehnika radi dobro, ali raspodjela materijala ide slabije. Radimo na decentralizaciji tehnike, što je djelomično uspjelo. Cilj nam je da svaki kotar ima tehniku.«¹⁵

Nisam mogao ustanoviti tko su bili članovi privremenog OK u Virovitići koji se spominje u dokumentu ni da li je tada Pavle Gregorić uputio kojeg partijskog radnika na rad u bjelovarski okrug.

Iz postojećih dokumenata može se vidjeti da su pojedini koprivnički komunisti koji su otišli na druga područja i partizanske jedinice uspostavljali vezu sa svojim krajem, ali i razvi-

jali aktivnost na područjima gdje su otišli. To se u prvom redu odnosi na Marijana Milivoja, koji krajem 1941. god. odlazi u Kalničku partizansku grupu. U siječnju 1942. god. on odlazi u Zagreb gdje uspostavlja punkt za vezu u radnji Franje Budena između CK KPH i kalničkih partizana, preko Križevaca, gdje je u siječnju na njegovu inicijativu »osnovan kotarski komitet«, te izvršen »napad na stražu na željezničkoj pruzi Gradec-Repinac«. On i Ivan Horvatić, koji se također nalazio među Kalničkom partizanskom grupom, uspostavljaju i veze s komunistima na području Novigrada Podravske (Javorovac) izgleda i cijeloga koprivničkog kotara, koji se onda, s obzirom na nepostojanje višega Okružnog komiteta KPH Bjelovar, preko njih povezuju s Okružnim komitetom KPH Varaždin, i pod njegovim rukovodstvom djeluju skroz do potkraja 1942. godine.

Na području ludbreškog kotara početkom 1942. godine uspješno su djelovale partijske organizacije u Ludbregu, Poljancu, Martijancu, Bolfanu i Sv. Petru (zajednička); Hrženici i Sesvetama (zajednička) te skojevska organizacija u Ludbregu, pod neposrednim rukovodstvom Kotarskog komiteta KPH i SKOJ-a. Bile su to najbolje organizacije na području varaždinskog okruga, koje su na terenu stvorile veći broj baza, nekoliko udarnih grupa, kao i 12 manjih apoteka, gdje su pored članova Partije bili angažirani omladinci i žene. Zbog toga će upravo područje ludbreškog kotara predstavljati jednu od glavnih baza NOP-a u Podravini 1942. godine.

Što se tiče ekonomskih prilika početkom 1942. godine, one su bile vrlo teške, posebno radnika te siromašnog seljaka. Izuzetno je težak bio položaj radnika rudara koji su pokretali akcije, pa i štrajkove da taj svoj teški ekonomski položaj poboljšaju. Tako su npr. rudari rudnika »Mirna«, koji su već sredinom prosinca 1941. godine stupili u štrajk za bolje uvjete rada i povećane nadnice, i pored vrlo oštirih vojnih i policijskih mjera nastavili pokretom. Zbog toga Župska redarstvena oblast u Bjelovaru naređuje 7. I 1942. god. Kotarskoj oblasti u Koprivnici da »dovrši postupak protiv radnika (...) u rudniku 'Mirna' d.d. u Bregima« koje treba »kazniti prema stepenu krivnje primjerenom kaznom«, koja je uglavnom bila pokretni prijeki sud.¹⁷ U Koprivnici, najvećem radničkom centru u Podravini, takođe je bio položaj radništva početkom 1942. godine vrlo težak tako da je Predsjedništvo vlade NDH bilo prisiljeno da tamo pošalje svog izvjestitelja Josipa Bačića. U svom izvještaju od 8. VI 1942. god. on izvještava Državni izvještajni i promičbeni ured kod Predsjedništva vlade NDH u Zagrebu slijedeće: »Radništvo (Koprivnice — ZD) se tuži, da u svim poduzećima vlada nezadovoljstvo zbog donošenja naredbe, da poslodavci ne smiju povisiti plaće radništvu bez prethodnog odobrenja ministarstva. Tuže se, da su povišicu plaće dobili od 50%, a da je život poskupio za najmanje 500%.« »Tuže se, da neće moći sa današnjom plaćom nabaviti drva, jer da se već sada švercaju drva i plaćaju

po 5000 Kuna.« »Zbog toga se« — konstatira izvjestitelj — »u redovima radnika i namještenika danomice nezadovoljstvo povećava uslijed teškog životnog prodora plaća, koje su za današnje prilike male, a poslodavca zarade velike. Da radništvo traži povišicu plaća, a da se poslodavci izgovaraju, da se neka obrate na nadležno ministarstvo i zbog toga ne dolazi se do smirenja ni nade za bolji plaćeni rad u poduzećima«. Na kraju smatra da bi bilo »neophodno potrebno, da se naredba ublaži i da ministarstvo ovlasti poslodavce, da svojim radnicima mogu prema svom nahodaženju i zaradi kao i napredku, slobodno sami plaće povisiti, a osim toga se pobrinuti, da radništvo preko uprave poduzeća bude obskrbljeno sa drvima za zimu uz cijenu po hvatu, koju je drž. ured za oblikovanje cijena utanačio«.18 Tokom godine položaj radnika se još više pogoršavao.

Isto tako položaj seoskog radništva bio je dosta težak što konstatiraju i ustaške vlasti. Njihove plaće su (bile niže od industrijskih radnika, »nemaju obuce«, te »imadu velike poteškoće sa nabavom hrane«. Uslijed njihovih zah-tjeva te djelatnosti partizana na području Velike župe Zagorje »Nadnice poljoprivrednog radništva izjednačile su se pod jesen 1942. god. sa nadnicama za radove u građevinarstvu, rudnicima i veleobrtu te su se prosječno kretale od 80—150 Kuna«.19 Prema mišljenju velikog župana Velike župe Zagorje »Da u kome mjestu partizani uzmu maha, radništvo bi ih u golemoj većini barem posredno pomagalo«.20

Pa iako se Podravinu smatralo aktivnim proizvođačem žitarica, u prvom redu kukuruza, u 1942. godini ustaške vlasti evidentirale su i znatne viškove bijelih žitarica (samo u kotaru Ludbreg približno 200 vagona)21, ipak položaj većine seljaštva nije bio nimalo lak. Tokom godine prema evidenciji ustaških vlasti »pojačano (je) njihovo slabo materijalno stanje, naročito oskudjevanje u hrani a i nestašici obuce te odiela«, što posebno djeluje na njihovo političko raspoloženje. Prema njihovoj ocjeni »Ustaški pokret je seljaku kao i drugim širim narodnim slojevima stran i nepristupačan«.22

Poseban problem za ustaše predstavljalo je brojno neodazivanje vojnim pozivima u domobranstvo. Tako je npr. za Varaždinsku dokadnu bojnu 23. I 1942. god. bilo »pozvato 980 pričuvnika, a od toga dana se javilo svega 25 a sa naknadno javljenima bilo ih je svega 240«.23 No i pored poduzetih mjera odziv kasnije tokom godine nije bio mnogo bolji. Tako je od »1390 (godište 1919—1915) pozvanih (trebali se javiti 23.—27. III) javilo se svega 568 pričuvnika«.24 Tu ustaše taktiziraju ne poduzimajući početkom godine (1942) oštre sankcije protiv neodazvanih bojeći se da ih ne bi natjerali u šumu gdje bi se povezali s partizanima. Međutim, kad partizanski pokret na području dijela Podravine s osloncem na Kalniku u proljeće 1942. dobija snažan zamah, tada se poduzimaju i najoštrije mjere protiv vojnih dezertera. Tu je vrlo interesantna izjava zapovjednika Popunidbenog za-

povjedništva Varaždin puk. Boroše Edvarda koji kaže: »Narod je sklon zelenom kadru i po selima se govorka da rađe idu u šumu negoli u Bosnu, Kordun i u Rusiju«.25 U cilju trajnijeg rješavanja tog problema, i suzbijanja aktivnosti NOP-a na području Podravine, a i tzv. NDH, pristupilo se pojačavanju oružničkih postaja. Tako su npr. početkom 1942. godine pojačane oružničke postaje Ludbreg, Mali Bukovec i Rasinja, koje su imale ukupno 15 oružnika, sa još 78 domobrana (djelatnih, pričuvnih i novaka),26 a isto je i s oružničkim postajama na području Đurđevca i Koprivnice. Na osnovu tih dopuna izvršena je u travnju reorganizacija ustrojstva oružništva NDH, tako da su u Podravini, pored prijašnjih oružničkih krila u Bjelovaru i Varaždinu, te oružničkog voda u Koprivnici, osnovana u Đurđevcu, Koprivnici i Ludbregu kotarska oružnička zapovjedništva koja su preuzela zapovjedništvo svih oružničkih postaja na području svojih kotareva. Kotarsko zapovjedništvo Koprivnica otpočelo je radom 1. svibnja dok su kotarska zapovjedništva Đurđevac i Ludbreg otpočeli radom 8. odnosno 6. lipnja 1942. godine.27 Ovakvo organizirana oružnička krila Bjelovar i Varaždin, prema postojećoj dokumentaciji, raspolagala su u prvih šest mjeseci 1942. godine potrebnim brojem oficira i sa preko 2.300 oružnika i domobrana, naoružanih s istim brojem pušaka, 4—8 puškomitraljeza, te potrebnom opremom, da bi se kasnije jačanjem NOP-a na tom području taj broj ljudstva i oružja znatnije povećavao.28 Ako tome dodamo prisutnost jakih vojnih garnizona u Bjelovaru i Varaždinu, te posadu u Koprivnici, s ukupno nekoliko tisuća vojnika, te postojanje ustaških organizacija na terenu, možemo pretpostaviti pod kakvim teškim uvjetima se razvija NOP u Podravini 1942. godine.

Međutim, i pored toga svega članovi Partije i suradnici su radili na širenju propagandnog materijala, uspostavljanju veza i kanala te stvaranju uporišta u pojedinim mjestima. Dio te aktivnosti možemo vidjeti iz partijskih i ustaških dokumenata. Tako u izvještaju Prvog domobranskog zbora od 21. II 1942. godine piše: »26. siječnja o.g. u Ferdinandovcu kotar Đurđevac uhapšena je Marta Đod, rodom iz sela Blata, kotara Đurđevac, zato što je pjevala komunističku pjesmu.

2. veljače o.go. uhapšen je zidarski radnik Pošta Stjepan, rodom iz Drnja, kotara Koprivnica zato, što širio Sovjetsku i Englesku promičbu među narodom, koju je slušao preko svoga krugovala«.29 A prema izvještaju Prve oružničke pukovnije od 16. III 1942. g. uhapšen je 28. II u Gornjim Sredicama komunistički Josip Rauš, kod kojega je pronađena vojnička puška i bomba, te »još 7 seljaka iz njegova sela, koji su ga prikrivali« i istoga dana »u selu Novigrad, kotara Koprivnica, oružnici i ustaše opkolili su kuću vojnog bjegunca i komuniste Horvatić Ivana, u kojoj se on sa još jednim nepoznatim komunistom nalazio. Opkoljeni nisu se htjeli predati, pa je nastala pucnjava. Komunisti su bacili bombu na ustaše, koji su se zbnili, ko-

munisti su zabunu iskoristili i pored ustaša pobjegli i u mraku se izgubili.³⁰

Tokom veljače na području Koprivnice i Đurđevca rasturen je Proglas Štaba narodno-oslobodilačkoga partizanskog odreda Slavonije hrvatskom narodu u kojem se raskrinkava fašizam i ustaški režim te poziva narod u oružanu borbu, kao i poziv Okružnog komiteta KPH Bjelovar vojnim obveznicima Srbima da se ne odazivaju pozivima u domobranstvo NDH, već da se uključe u narodnooslobodilačku borbu protiv fašizma.³¹ Ovaj materijal, kao i drugi tiskan je u ilegalnoj tehnici Okružnog komiteta KPH Bjelovar u Bjelovaru, koja je tiskala potreban propagandni materijal i za potrebe ostalih okruga u Slavoniji, pa je sredinom veljače 1942. god. Druga četa Slavonskog narodnooslobodilačkog partizanskog bataljona isplatila Okružnom komitetu iznos od 55.000 dinara, najvjerojatnije u tu svrhu.

Prema podacima CK KPH 28. I 1942. god. OK KPH Varaždin je platio članarinu, priloge od štampe i druge priloge u iznosu od 1.855 kuna,

a među izdacima u siječnju navedeni su i izdaci za put Pavla Gregorića u Bjelovar i Karla Mrzovića u Varaždin.³² S obzirom na situaciju na području bjelovarskog okruga — čiji je OK u siječnju prestao funkcionirati a prema istim podacima, tek 20. III platio članarinu za XII mjesec 1941. i siječanj 1942. god. u iznosu od 2.500 kuna te 880 kuna priloga od štampe i drugih — to je OK KPH Varaždin preuzeo rukovodstvo u organiziranju i razvoju NOP-a i na dijelu tog okruga. Povjerenstvo CK KPH u Zagrebu, koje je u međuvremenu osnovano, nastoji organizaciono srediti i oživiti partijski rad pa osniva partizanske jedinice na području varaždinskog okruga, gdje su uvjeti bili mnogo povoljniji. O tim nastojanjima i stanju partijske organizacije na području ludbreškog kotara Povjerenstvo izvještava CK KPH 24. III 1942. godine slijedeće: »7—8. III o.g. održana je okružna konferencija ovog okruga. Na samoj konf. došlo je do izražaja slabi rad part. org. [anizacije], a »naročito ne poznavanje part. linije u današnjim prilikama i uslovima pod kojima vodi naša partija danas borbu. Oblici borbe i or-

ganizacione forme rada istaknute u Okružnici br. 3 i 4. nisu bile poznate ni bivšim članovima OK-a kamoli ostalom članstvu. Na samoj konf. tek su se upoznali delegati sa značajem i zadacima N.O.F.

Po liniji Skoja jedino se nešto radilo u Ludbreškom kotaru, dok po liniji AFŽ-a »nije učinjeno ništa«. Dalje, na »konf. je konstatirano, da osim nekoliko sela u Ludbreškom kraju i par sela u najbližjoj okolini Varaždina, su seljaci u 'ustaškom' pokretu i da su dosta neprijateljski raspoloženi prema nama iako je industrija i rudarstvo u tim krajevima prilično razvijena«. Uz to, da bivši »OK nije posvetio nikakve pažnje tim krajevima«.

Dalje se u izvještaju kaže: »Na konf. izabran je O.K. od 7 članova, a četvorica od tih sačinjavaju sekretarijat. Njima su postavljeni konkretni zadaci, koji treba u najskorije vrijeme da se sprovedu u djelo. Nešto od toga je djelomično izvršeno.

Formirana je grupa od 15 ljudi, koji su dobro naoružani i imali stanoviti zadatak da izvrše no oni to nisu učinili, već su odmah upućeni od O.K. na Kalnik. Pojava partizana na Kalniku povoljno utječe na narod i sve veći broj seljaka želi da stupi u redove partizana...«, te zaključuje da su postavljeni »zadaci O.K. u svim pravcima a pogotovo u stvaranju N.O.F. i partizanskog pokreta za čitavi okrug i Međimurje.«³³ Za sekretara OK KPH Varaždin tada je izabran Stjepan Ivić.

Kako se vidi iz sačuvanog obračuna OK KPH Varaždin za II, III, IV, V i VI mjesec 1942. godine, OK je od ukupno 12.503 kune, 4894 dao kao »izdatak na partizane«, 4610 za hranu, 2142 za vlak, dok je za pomoć izdao 420 i tehniku 220 kuna.³⁴ Iz tog proizlazi da je osnovna aktivnost OK u tom periodu bila prikupljanje i snabdijevanje partizana i održavanje veza. Tehnika OK umožila je u 1000 primjeraka proglas CK KPH od 15. I 1942. god. upućen hrvatskom narodu kojim ga se poziva u borbu »za uništenje fašističkih okupatora i krvave ustaške strahovlade za jednu zaista nezavisnu, slobodnu i sretnu Hrvatsku«. Proglas je podijeljen po okrugu kao i proglas Glavnog štaba narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske od 15. III 1942. god. u kojem se pozivaju vojni obveznici da izbjegavaju mobilizaciju u domobranstvu NDH i da pristupaju u narodnooslobodilačku borbu.³⁵ Varaždinska partizanska grupa spojila (15 ljudi) se na Kalniku 28. III 1942. s Kalničkim partizanskom grupom koja je zimovala na Jasenovom brdu i kojoj su se već priključili članovi Kapelske partizanske grupe, pojedini borci iz Križevaca, područja Koprivnice i Ludbrega. Dana 10. III 1942. god. Partija je organizirala bijeg domobranskog poručnika Bože Lajnera, s grupom simpatizera NOP-a iz Zagreba koji su se već slijedećeg dana našli među kalničkim partizanima. O tome Ivo Lola Ribar 17. III 1942. god. izvještava Josipa Broza Tita slijedećim riječima: »Ovih dana je jedan satnik iz Zagreba, sa dva vojna kamiona i desetinom vojnika, 2 sanduka municije i mitraljezom, mirno izašao iz

grada i došao do partizanske čete koju smo mu ranije označili. Već je u borbi. Njegov primjer imao je silan odjek u kasarni, tako da je to glavni predmet razgovora, i naravno — istraga vlasti.«³⁶ Iz izdataka Povjerenstva CK KPH u Zagrebu, vidi se da se radi o Boži Lajneru, te da je četvoro ljudi upućeno na Kalnik.³⁷ Dok se iz izvještaja Povjerenstva CK KPH Zagreb od 19. IV. 1942. upućenog CK KPH kaže da se radi o vodu partizana »koji se sastoji od 33 borca Varaždinskog okruga« i da »nalazi se na Kalniku u okolici Ludbrega«, uz napomenu da se vod »povećava i biće skoro četa«. Prema dokumentima Franjo Horvatić je »Lajnera i domobrane Mađara Josipa i Majzeca Franju sa' još dva civila, od kojih jedan sada uhićeni Matišić Stanko zv. Ribić, primio u svojoj kleti u Ludbreškim vinogradima, kada su pobjegli samovozima iz Zagreba i krio ih preko dana 10. ožujka 1942, kada je došao po njih Janković Nikola iz Male Rijeke i sproveo ih za Kalnik.«³⁸ Prema ustaškim podacima »domobranski poručnik Božo Lajner iz Ludbrega, (...) je od 11. ožujka o.g. bio komandir kalničkog odreda.«⁴⁰ Prema izvještaju br. 2 Štaba NOP i DV Hrvatskog Zagorja od 18. V 1942. upućenom GŠ NOP i DV Hrvatskog početkom travnja na Kalniku su iz »Varaždinskog i djelomično Bjelovarskog okruga (...) sakupljena dva voda u jačini od 52 partizana. Naoružani puškama, dva puškomitraljeza, jedan teži mitraljez, bombama i nešto pištolja«, koji su predstavljali Kalničku partizansku četvu.⁴¹ Četa je, točnije Božo Lajner, uspostavio čvrste veze s Kotarskim komitetom KPH Ludbreg, koji joj je vršio »prebacivanje oružja« i to »kako onoga koje je prije sakupljeno, tako i onoga koje je sa sobom donio« Božo Lajner. Koloman Baranji pismima obavještava Lajnera na Kalniku »o svim hapšenjima, pretresima stana u Ludbregu i o kretanju oružničkih i vojnih ophodnja na području postaje Ludbreg.«⁴²

Međutim ni ustaše na području Kalnika nisu mirovale. Već 10. III 1942. godine otkriveni su partizani na Kalniku. Naime, toga dana dvojica partizana iz jedne grupe u kojoj je bilo 8 partizana, pošto su bili otkriveni, pripucali su na šumara Hugu Kellnera i lugara Antuna Thaveneta u šumi kod Drenovca, na Kalniku. Već sutradan šumar i lugar su zajedno sa oružnicima iz Varaždinskih Toplica otkrili zemunice i partizane pod Jasenovim Brdom, ali su se neprimijećeni vratili da zatraže pomoć. Odmah su alarmirane okolne oružničke postaje i ustaše koji su poduzeli odgovarajuće mjere i uputili se prema Kalniku. Sa jednom od oružničkih izvidnica sukobili su se partizani 14. III kod mjesta Vratna, gdje je ubijen Vid Ivanušec, seljak i lugar iz Ljubešnice koji se nalazio u izvidnici među oružnicima. Noću 15. III stigla su dva kamiona oružnika iz Varaždina sa oružničkim časnikom iz Varaždinskih Toplica, te su se uz pomoć vodiča uputili prema Jasenovom Brdu stežući obruč u »dogovoru sa ostalim oružničkim jedinicama, koje su pošle iz Ludbrega, odnosno Križevaca«. Dana 16. III ujutro već su se nalazili na Jasenovom Brdu gdje su pronašli 3 kućice u

kojima se našlo »rasutog brašna, nekoliko velikih ranila i kotlića, lopata, pijuka, te 1 samokres Gasser 8 mm. Po ležajima moglo se vidjeti, da bi se u ove 3 kućice moglo zadržavati oko 50 ljudi i da su na tom mjestu boravili u 1 kućici oko 6 mjeseci, a u druge dvije, bile su novijeg datuma sagrađene po prilici prije mjesec dana«. Pretpostavlja se »da su odmetnici noću od 14. na 15. bili obaviješteni i na brzu ruku bivkovanje napustili«, te su krenuli u pravcu Rasinja.⁴³ U isto vrijeme intervenirala je 15. III i vojska iz Koprivnice i Bjelovara u jačini od 2 udarna voda te su »naišli kod kamenoloma samo na 3—4 zemunice ispražnjene ali partizane nisu naišli.«⁴⁴ No potraga za partizanima se nastavlja i na vijest da je 17. III »ujutru sjeverno od s. Sokolovac (10 km jugozapadno od Koprivnice) viđeno (je) 30 oboružanih komunisti«, odmah je organizirana potjera iz Koprivnice. Prema naknadno prikupljenim ustaškim podacima iz Jasenovog Brda Lajner je sa svojom bandom bjegao preko Apatovca, Koprivničke rijeke, Lepavine, Miličana, Male Mučne u Božinj Jarak preko kotara Križevačkog, odnosno Koprivničkog. U Božinom Jarku odmarali su 24 sata, pa su se prebacili dalje preko Maslarca, Rudovljana u Javorovac, gdje su 19. ožujka 1942. primijećeni.⁴⁵ Odmah su organizirane jače vojne snage iz Koprivnice koje su opkolile Javorovac. Prema ustaškim podacima 21. III 1942. god. u 11 sati južno od s. Javorovac došlo je sukoba sa komunistima i tom prigodom dvojica su ubijena. Daljnjom pretragom šume oko Javoračkih vinograda sjeverno od Javorovca u 11,30 sati bio je ponovno sukob s komunistima i tom prilikom ubijena su još dvojica.

Komunisti razbijeni u dvije grupe pobjegli su jedni prema Srdincu i ti su se u šumi Hras-tovo sukobili sa našim jednim odjelom kojom je prilikom domobran Težak, koturaške bojne iz Koprivnice lakše u glavu ranjen. Druga grupa bježi prema Gornji Mosti, sjeverno visokom šumom.

Zaplijenjeno 3 vojničke puške, 2 bombe, torba naboja, 2 vojnička samokresa, hrpa lonaca, lopata i pila, graha, deka i drugo.

Potjera je u toku, ali trag se gubi u pravcu Bilogore...⁴⁶

Istoga dana, tj. 21. III »navečer uhvaćen je domobran Mađar Josip, koji je pobjegao iz Zagreba zajedno sa poručnikom Lajnerom«. Dok su sutradan, 22. III »uhićeni komunisti, koji su sudjelovali u prekućerašnjem okršaju kod sela Javorovac, kotar Koprivnica, i to Franjo Hrušec i Stanko Matišić«, te »u selu Prnjavoru, područje oružničke postaje Sokolovac, primijećeno je 25 oružanih ljudi u dvije grupe koji se kreću u pravcu Kalnika«. U isto vrijeme je prilikom »čišćenja zemljišta od odmetnika uhićeno 35 osoba žitelja sela Javorovac, občina Novigrad, kotar Koprivnica, koji su podržavali veze sa odmetnicima.«⁴⁷ Usput se konstatira da je u ovim borbama »zapažen i odbjegli poručnik Leiner«.

Ustaše su iz spisa pronađenih kod ubijenih i uhapšenih prilikom sukoba kod Javorovca »a

naročito iz pronađenog prozivnika« došli do nadimaka Štaba i boraca čete kojih je bilo 37 navedeno i za koje su ustaše pokušali utvrditi identitet (za 10 njih navode i imena kao i za komandira Božu Lajnera čije je partizansko ime bilo »Berta«).⁴⁸

Odmah iza toga nastavljena je potjera za četom. U Krčevini na području Ludbrega 24. III pojavili su se naoružani partizani, a već 25. III počela je »akcija vojske sa sjeverozapada Leskovac-Drenovac, a s južne strane od Vratna i Ivaneca«, međutim i pored puškaranja kod Kamenjaka uspjeh je bio »negativan«.⁴⁹

Dva dana kasnije, tj. 26. III javljeno je »da se između K. 343 i Ivanca Sela, sa desne strane potoka Petkovca u šumi nalazi oko 25—30 oboružanih osoba i da je vođa tih osoba Janković Nikola iz Male Reke, a u Ostojića Jove iz sela Ribnjaka, da se nalazi pobjegli poručnik Lajner Božidar sa 10 oboružanih partizana i da se očekiva, da se te dvije grupe komunisti sastanu«. Odmah je organizirana planska akcija opkoljavanja partizana od strane vojske iz Koprivnice i oružnika iz Ludbrega i Križevaca, njih oko 300, ali su ih preduhitrile ustaše iz Ludbrega, koji su 26. III poslije podne i 27. III izvršili pretres sela »i odveli trojicu grkoistočnjaka jataka«, tako da su vojska i oružnici udarili u prazno, tj. nisu naišli na partizane.⁵⁰

Isto tako je bila negativna i akcija oko 600—700 domobrana i oružnika poduzeta protiv partizana 29. III 1942. god. na tromeđi kotara Križevci, Ludbreg i Novi Marof. Međutim, 30. III partizani su se sukobili s Varaždinskom doknadnom bojnom »između Piramide i Kamenjaka« nanijevši joj gubitke od »jednog mrtvog, dva ranjena i 3 nestala«, bez vlastitih gubitaka, a sutradan su je raspršili natjeravši je u bijeg tako da su zapovjednik i njegov zamjenik »morali nositi i spašavati strojnice«.⁵¹

O tom uspjehu voda kalničkih partizana Povjereništvo CK KPH u Zagrebu izvještava CK KPH: »(Vod) je ovih dana uspio da potuče i rastjera satniju domobrana, satniju žandara i nešto ustaša, koji su imali zadatak da likvidiraju naše na Kalniku. Neprijatelj je imao 20 mrtvih (6 domobr., 8 žandara i 6 ustaša), a zarobljena su 3 domobrana i 2 žandara. Zarobljeno je 6 mitraljeza, veći broj pušaka, municije i bombe. Domobrani bacali su oružje i pobjegli kućama i nisu se vratili u kasarne. Na našoj strani pao jedan mrtav«.⁵² Bila je to velika i vrlo značajna pobjeda kalničkih partizana poslije koje je prema ocjeni ustaša »njihov moral kod naroda okolnih sela i onako već ranije njima naklonjenih jako se podigao, dok je povjerenje prema organima državnih vlasti opalo«. Zbog toga, te »opasnost(i) da će se pojaviti i zeleni kadar pošto je odziv na vojnu vježbu vrlo slab«, i »da će doći do pobune i nereda većeg stila koji bi mogao zahvatiti cijeli prostor velike župe Zagorje i Bilogora«, najviše ustaške oružničke, vojne i civilne vlasti poduzele su hitne i organizirane mjere za uništenje kalničkih partizana. Pojačane su oružničke postaje u Rasinji, Lud-

bregu i Varaždinskim Toplicama sa 36, dok je u Koprivnicu upućeno 16, a u Varaždin 84 »oružnička novaka« za dalju popunu oružničkih postaja na terenu. Organizirane su na području postaje Sokolovac, a i drugih »stalne noćne sjede na kanalima kojim se komunisti služe« te izvršena mnoga hapšenja, posebno na području ludbreškog kotara. Do 4. IV 1942. god. bilo je već 74 uhapšenih od kojih su se nalazili u zatvoru u Koprivnici 2 komunista partizana i 35 jataka iz Javorovca (od kojih »6 krivaca«), u Ludbregu 14 »apsolutnih saučesnika Leinerove akcije« i 6 preventivno zatvorenih, u Križevcima 1 vojni bjegunac i partizan te 14 jataka i u Bjelovaru 2 komunista partizana.⁵³ S obzirom da je većina uhapšenih i pritvorenih »saučesnika« s područja Ludbrega, dat ćemo njihov popis prema sačuvanom neprijateljskom dokumentu:

»... I.

1. Valter Leiner, star 20 godina, krojački pomoćnik iz Ludbrega, opterećen iskazom Stanka Matišića, uhićen 12. III 1942;
2. Josip Leiner, star 19 godina, stolarski pomoćnik iz Ludbrega, opterećen iskazom Stanka Matišića, uhićen 12. III 1942;
3. Stevo Šuka, star 23 god., seljak iz Ribnjaka. Teški jatak — priznaje, uhićen 22. III 1942;
4. Jovo Šuka, star 21 god., seljak iz Ribnjaka. Jatak — tereti ga Stevo Šuka. Uhićen 22. III 1942;
5. Milutin Janković, star 39 godina, kovač iz Male Rijeke. Jatak — tereti ga Stevo Šuka, uhićen 28. III 1942;
6. Milan Janković, star 41 godinu, seljak iz Male Rijeke. Jatak — uhićen 28. III 1942;
7. Milan Janković, star 35 god., seljak iz Male Rijeke. Jatak — izgleda da je uhićen radi istog imena i prezimena sa onim pod brojem 6, uhićen 28. III 1942;
8. Jovo Šajatović, star 46 godina, seljak iz Male Rijeke. Jatak, uhićen 28. III 1942;
9. Milisav Šuka, star 42 godine, iz Ribnjaka, seljak. Jatak, uhićen 28. III 1942;
10. Pavle Crljenica, star 31 godinu, seljak iz Duge Rijeke. Jatak tereti ga Stevo Šuka, uhićen 28. III 1942;
11. Boja Janković, stara 26 godina, seljakinja iz Male Rijeke. Jatak — supruga odbjeglog Nikole Jankovića uhićena 28. III 1942;
12. Koloman Barany, star 23 godine, student tehnike iz Ludbrega, intelektualni začetnik, uhićen 26. III 1942;
13. Horvatić Franjo, kolar iz Ludbrega, star 30 godina. Jedan od intelektualnih začetnika, uhapšen 30. III 1942;
14. Antun Kranjčec, star 32 god., seljak iz Ludbrega. Toreti ga pismo Kolomana Baranya, uhićen 3. IV 1942.

NAPOMENA: Sva napred navedena lica prepraćena su dne 6. ov. mjes. sudbenom stolu u Varaždinu prema nalogu gospod. izaslanika glavnog stana Poglavnika. O ovome obavješteno je oružničko krilo u Varaždinu.

II.

U preventivnom zatvoru kod kotarske oblasti u Ludbregu nalaze se pritvoreni povodom odmetničko-četničke akcije slijedeći:

1. Stjepan Verzel, star 41 godinu, tapetar iz Ludbrega, uhićen 17. III 1942;
2. Izidor Dijanušić, star 47 god., stolar iz Ludbrega, uhićen kao i prvi;
3. Ljudevit Dojčić, star 54 godine, seljak iz Ludbrega, uhićen kao i prvi;
4. Pavao Marković, star 51 godinu, seljak iz Hrastovskog, uhićen 18. III 1942;
5. Ignac Petrošanec, star 54 godine, seljak iz Hrastovskog, uhićen kao i četvrti;
6. Blaž Par, star 40 godina, seljak iz Hrastovskog, uhićen kao i četvrti.⁵⁴

U isto vrijeme hapšenja se nastavljaju u Dubravi, Križevcima i Zagrebu, kuda je vodila jedna od glavnih veza između Zagreba i kalničkih partizana. U cilju otkrivanja tih veza a i podataka o kalničkim partizanima, ustaše su ubacili i neke svoje agente, kao npr. Borislava Pavića, koji je preko naprijed navedenih veza stigao u Kalničku partizansku četu, te se uspio neotkriven vratiti natrag u Zagreb.

Pored ovih mjera, poduzete su i druge. Na operativno područje kalničkih partizana izaslan je po naređenju glavnog stana Poglavnika oruž. pukovnik Mate Rupčić, zamjenik vrhovnog oružničkog zapovjedništva NDH. On je posjetio oružničke postaje oko Kalnika te u »Ludbregu i Koprivnici održao (sam) konferencije sa tamošnjim kotarskim predstojnicima, zapovjednicima hrvatskog domobranstva i Ustaškim dužnostnicima«, a 15. IV i u Varaždinu sastanak na kojem su pretresane »prilike javne sigurnosti na području Velike župe Zagorja, kao i mjere, koje bi trebalo poduzeti«. Kao imperativ se nametnulo čišćenje Kalnik planine i uništenje partizana združenim snagama vojske, oružništva i ustaša »jednim planskim i energičnim zahvatom, da se dobije podpun i uspjeh kako u moralnom i vojničkom, tako i u političkom pogledu«. Taj zadatak povjeren je Prvoj pješačkoj diviziji iz Bjelovara. Ona je već 10. IV 1942. god. izradila »Osnovu za čišćenje Kalnik planine«, a 16. IV naređenjem Glavnog stana Poglavnika stavljene su pod njeno zapovjedništvo »sve naoružane ustaško-oružničke i milicijske postrojbe, koje se nalaze u oblasti velikih župa Zagorje i Bilogora«. U okviru pripremane akcije, istog dana (16. IV) izdala je Velika župa Zagorje »Okružnicu« o postupku na terenu prilikom budućih akcija protiv partizana, koja je odmah dostavljena svim područnim vlastima. U »Okružnici« je naređeno — da sva neslužbena lica koja se zateknu sa oružjem na terenu imaju »se odmah smaknuti«, dok sva nenaoružana smatraju se za jatake, te ih treba »uhiti i uputiti u koncentracione logore«, gdje treba uputiti i sve iz kuća stanovništvo u selima iz kojih bi se pucalo na ustaše, domobrane i oružnike. Sela u blizini kojih bi se dogodio napad na domobrane ili ustaše treba pretražiti, »pa iz svih domova u kojima se ne nađu muškarcima (odbjegli) sve osobe (ženske i muške, star-

ce i djecu) odvesti kao taoce u koncentracione logore.⁵⁷ Početak akcije je određen 23. travnja 1942. godine.

U isto vrijeme, dok je neprijatelj pripremao ofanzivu, poslije velike pobjede nad domobranima, žandarima i ustašama 30. i 31. III 1942, kalničkim partizanima se priključuju novi borci, te se osniva još jedan vod a potom se osniva Kalnička partizanska četa koja broji 52 borca. Četa započinje ofanzivne akcije protiv neprijatelja čak i u neposrednoj blizini njegovih vojnih uporišta (Varaždin, Ludbreg). Tako je prvi vod 12. IV 1942. god. razdjelivši se na dva dijela izvršio akciju u selu **Trnovcu** (kraj Varaždina) ubivši »tabornika Mišaka, logornika Gazdeka i zidara (ustašu) Andriju Signara«, zaplijenivši jedan pištolj, te akciju na mostu Zbelava preko potoka Plitvica, razoružavši željezničku stražu koja je čuvala most, zarobivši 6 pušaka, 140 metaka i 5 komada bombi. Nakon tih akcija cijeli vod je u selu **Jalžabet** (kraj Varaždina) zarobio ustaškog tabornika kod kojega su našli 9 pušaka, 6 pištolja, 1 radio aparat sa akumulatorom i oko 100 mc žita, koje je podijeljeno siromašnim seljacima, dok je tabornik ubijen. Sutradan, »tj. 13. aprila održan je miting sa seljacima, na kojem je došlo do velikih manifestacija narodnooslobodilačkoj borbi i našim partizanima, a protiv okupatora i ustaških krovloka« — Drugi vod je 20. travnja 1942. god. u selima **Grabičani i Radeljevo** (kraj Ludbreg), na poziv seljaka, zarobio mast koju su ustaše u tim selima rekvirirali, »i oko 15 mc državnog kukuruza, kojeg su odmah podijelili seljacima. Nakon izvršenih akcija održan je miting sa seljacima na kojem je došlo do manifestacija za partizanske narodnooslobodilačke borce«. Dva dana kasnije isti vod ušao je »u selo **Ribnjak** (kraj Ludbrega) u kojem je bio spremljen krompir, grah i mast što su ustaše rekvirirali za državu. Partizani su zaplijenili 180 kg. krumpira, 87 kg graha i 16 kg masti. Tako su ove namirnice dopale partizanima a ne ustašama.«

U svim tim akcijama partizani nisu imali gubitaka, a dobili su pet novih boraca, s obzirom da su sve njihove akcije kao i prijašnje imale »velikog odjeka u čitavoj okolici Varaždina, Ludberga i Koprivnice pa i u Hrvatskom Zagorju.«⁵⁸

Neprijatelj je uz jačinu od oko 3000 domobrana, ustaša i oružnika blokirao Kalnik i 23. IV počeo akcijom. Tek sutradan s partizanima se sukobila križevačka skupina na visoravni Kestenik, poginuo je jedan poručnik i jedan oružnik, dok su jedan satnik i narednik teže ranjeni, a partizani nisu imali gubitaka. Dana 26. IV s partizanima se sukobila koturaška bojna iz Koprivnice na mjestu zvanom »Tri međe«; poginuo je 1 poručnik i 4 domobrana, dok su ranjeni jedan domobran lakše i jedan oružnik teže. U toku noći partizani su probili obruč.⁵⁹ U proboju je poginuo 1 partizan (Čiko), dok su 1 teže i 4 lakše ranjena⁶⁰ (po neprijateljskim podacima bila su 3 poginula, 2 teže i 4 lakše ranjena). Na bojištu je pronađen teško

ranjen Jovo Ostojić iz Ribnjaka zv. Tatec, a tokom dana, prema neprijateljskim podacima »živi su se predali Ugljasti tj. Stjepan Strugar iz Zagreba, Sremac tj. Milan Čurić iz Valpova, Stric tj. Jelenečki Mirko radnik iz Kućan Marofa i Edo tj. Ivan Srkulj slikarski pomoćnik iz Varaždina«, a vojska je pronašla 13 pušaka i drugih stvari.⁶¹ Poslije ovog neuspjeha vojska se povukla i obustavila 26. IV dalje akcije, dok je iste nastavilo oružništvo na terenu s ustašama blokiravši sela i postavivši na mnogim mjestima zasjede.

U takvoj situaciji rukovodstvo čete donijelo je »krivu odluku« o podjeli na manje skupine, kretanju svake u svome pravcu i sklanjanju u selu. Vod koji je krenuo šumom prema Bjelovaru izbjegao je neprijateljske snage i ostao čitav dok su ostali podijeljeni u manje grupe pošli prema Ludbregu i Varaždinu, gdje su u glavnom nastradali. Tako su nakon borbe više sela Hrastovskog 30. IV uhvaćeni partizani Feliks Novak i Marijan Novak, a poginuo je Ignac Vahtarić, svi iz sela Poljanca; 3. V ubijeni su kod sela Vrbovca partizani Petar Vujić zv. Orao i žena mu Marica zv. Pantera.⁶² Istoga dana »obkoljen je u jednom štaglju u selu Hrastovskom bivši djelatni samovozni poručnik Božidar Lajner zv. Berta sa Marijanom Milivojem studentom zv. List, sa Franjom Majzecom domobranskim vojnim bjeguncem zv. Prikomanda i Ivanom Šurbekom zv. Vuk. U borbi ubijeni su Božo Lajner i Marijan Milivoj, a živi su uhvaćeni Franjo Majzec i Ivan Šurbek.«⁶³

Dana 29. IV za vrijeme općeg pretresa opkoljenih sela Biškupec, Jalkovec, Poljana, Črnc, Turčin, Kućan Marof, Kućan Dolnji, Kućan Gornji, Zbelava i Gornji i Dolnji Knežinec otkriveni su partizani u kući Vida Tomaškovića u Jalkovcu, koji su puščanom vatrom ubili dvojicu šofera koji su vozili ustaše i oružnike. Nakon kraće borbe na tavanu kuće ubijeni su Florijan Bobić, član OK KPH Varaždin, Vilko Jurec zv. Bolta »partizan i politički komesar grupe Bože Lajnera«, Marijan Vidović zv. Abesinka, Patar Vidović zv. Kelemen i još jedan nepoznati partizan. Do 4. svibnja na području Oružničke postaje Varaždin uhvaćeni su partizani: Rudolf Starc zv. Jastreš, Stanko Cerovečki, Stanko Vrbančić, Mato Žitnjak, Tomo Balaš i Alojz Novak, a sami su se prijavili Stanko Šalamun i Ivan Horvat. Oružničkoj postaji Rasinja 15. V predali su se partizani Jovan i Mladen Stanković iz Ludbreškog Ivanca.⁶⁴

Prema podacima Okružnog komiteta KPH Varaždin od ukupno 57 partizana koliko ih je bilo u Kalničkoj partizanskoj četi, u borbi su poginula dvojica, 12 ih je palo kasnije, 15 ih je uhapšeno, 2 su se predali sami, za 4 su podaci nepoznati, 19 je ostalo živih, 1 je dezertirao i 2 su ranjena.⁶⁵

Ustaše su uhvaćene partizane mrcvarili, a tijelo Bože Lajnera javno izložili u Ludbregu kako bi zaplašili stanovništvo. Također su postavljena hapšenja na terenu. Tako je od 26. IV do 8. V 1942. god. uhapšeno na području

Kalnički partizanski odred na maršu iz Bilogore na Kalnik

okružnih postaja 92 osobe (Ludbreg 45, Varaždin 32, Rasinja 7, Varaždinske Toplice 7 i Mali Bukovec 1).⁶⁶ Hapšenja su nastavljena i kasnije dok je za preostalim borbama Kalničke partizanske grupe raspisana potjernica.⁶⁷ Uhapšeni su odvedeni u Varaždin, njih oko 180 gdje su osuđeni i otpremljeni u koncentracione logore, dok je jedna grupa partizana i članova Partije sprovedena u Bjelovar na istražni postupak; poslije je u Zagrebu po presudi Pokretnog prijekog suda uglavnom osuđena na smrt i strijeljana (Koloman Barany i dr.).⁶⁸

O stanju na području kotara Ludbreg u izvještaju Povjerenstva CK KPH Zagreb od 17. V 1942. upućenom CK KPH kaže se slijedeće: »I u ovom kotaru provode se velika hapšenja. Od partijaca pohapšeni su svi članovi osim jedne jedinice, a mnogi su članovi u borbama poginuli. Tako je i ovdje rad zapeo.«⁶⁹

Početak svibnja 1942. godine u Zagrebu je kod Eugena Kvaternika, ravnatelja za javni red i sigurnost NDH održana sjednica o »preseljenju grkoistočnjačkih porodica iz nekih sela kotara Ludbreg, a zbog sudjelovanja u pobunjeničkoj akciji i pomaganju iste«, jer bi se na njihova mjesta uselili kolonisti. Akcija je predviđena između 15. i 20. V a trebalo ju je izvršiti domobranstvo iz Varaždina, Koprivnice i Križevaca. Ne raspoložem podacima da li je i sprovedena.⁷⁰

Tokom svibnja vrše se hapšenja i na području koprivničkog kotara. Tako je 5. V uhapšena učiteljica u selu Poganovcu »radi održavanja veze sa partizanima ubijenog poručnika Lajnera«.⁷¹ Posebno je na području koprivničkog kotara i Podravine odjeknulo hapšenje Mihovila Pavleka Miškine, istaknutog seljačkog pisca i narodnog zastupnika HSS-a. Njega je 9. V u Đelekovcu uhapsio izaslanik UNS-a Stjepan Blažeković uz obrazloženje Pavlekovom sinu Vladimiru »da ima poći u Zagreb na neke pregovore i da će po tom odmah biti pušten kući«.⁷² Za pretpostaviti je da se vjerojatno radilo o pokušaju nagovora da Miškina uđe u ustaški Sabor, što je on kategorično odbio, pošto ga slijedećeg dana nalazimo evidentiranog među uhapšenima UNS-a u Zagrebu gdje je dopraćen iz Bjelovara. Iz dokumenata se vidi da je Miškina već prije bio hapšen, te da se kao »istaknuta politička osoba« nalazio pod stalnim »nadzorom radi njegovog držanja prema današnjem poredku«. »Njegovim uhićenjem 100% Đelekovčani postali su neraspoloženiji«. Da se radilo o nastojanju ustaša da uvuku pristalice HSS-a i Miškinu u ustaški pokret, da se zaključiti i iz izvještaja Oružničke postaje Đelekovac, taj. br. 160 upućenog 12. V 1942. Kotarskoj oblasti Koprivnica u kojem se kaže: »U ustaški pokret neće se upisivati pristalice HSS, osobito oni starijih godišta«.⁷³ Nije to bilo samo u Đelekovcu. Tako je na sastanku s izaslanikom glavnog stana Poglavnika iz početka travnja 1942. konstatirano između ostalog da: »Bivši namještenici, funkcioneri HSS povučeni rade negativno, ne žele surađivati. Opravdana sumnja da su neskolni oportuni a priželjkuju Eng. Rusiju...«⁷⁴. To je konstatirano u prvom dijelu akcija protiv kalničkih partizana, pa je vjerojatno da su ustaše pošto su smatrali da su obračunali sa partizanima, pokušali neutralizirati i zaplašiti i HSS-ovce. Kao što je poznato, Miškina je iz Zagreba upućen u logor Jasenovac, gdje je ubrzo (v. 11. VI 1942) likvidiran, iako je i među pojedinim ustašama funkcionerima bilo onih koji su smatrali da to nije zaslužio, te da bi ga trebalo pustiti iz logora.⁷⁵

Nekako u to vrijeme prestaje postojati logor »Danica« kod Koprivnice. O tome u izvještaju Pokrajinskog odbora Narodne pomoći za Hrvatsku s početkom svibnja 1942. god. nalazimo slijedeće: »u Koprivnici logor više ne postoji, već su drugovi premješteni iz Kopr(ivnice) u Jase(nov(ac) i St.(aru) Grad.(išku) a neki su pušteni«.⁷⁶ U obračunu i specifikaciji primitaka i izdataka Pokrajinskog odbora Narodne pomoći za Hrvatsku za mjesec veljaču 1942. godine evi-

dentirana su dva puta u logor »Koprivnica« kojoj prilikom je logorašima dostavljena hrana u vrijednosti od 2.670 dinara.⁷⁷

No i pored žestokog terora ipak se tokom lipnja 1942. nastavlja radom. Prema izvještaju Okružnog komiteta KPH Varaždin za lipanj navodi se da na području kotara Ludbreg postoji 7 članova Partije (6 muških i 1 žena), postoji 1 ćelija sa 4 člana, 1 skojevska grupa sa 12 članova SKOJ-a, 1 odbor Narodne pomoći sa 2 člana, i okuplja 11 ljudi. Na kotaru je sakupljeno 100 dinara partijske članarine i 100 dinara partijskih priloga, data je pomoć 1 ženi, a u tehnici ima 7 ljudi, uhapšeno je 46 ljudi od čega 42 muškarca i 4 žene, među kojima je 15 članova Partije. Od oružja postoji 8 pušaka, 11 pištolja i 7 bombi.⁷⁸

Na području kotara Koprivnica, prema izvještaju bila su svega 3 člana Partije i to sva tri muškarci, postojao je 1 općinski komitet i 1 ćelija, 1 NOO od 7 članova, 1 odbor AFŽ-a isto od 7 članova, 1 skojevska grupa od 5 članova SKOJ-a, postoji krug od 20 ljudi od kojih je sakupljen prilog od 600 dinara, dok je partijske članarine sakupljeno 10 dinara, uhapšen je 1 muškarac član Partije.⁷⁹ Iz kasnijih izvještaja se vidi da se ta jedina partijska ćelija u koprivničkom kotaru nalazila u Đelekovcu. Prvi NOO koji nalazimo u dokumentima i koji je prvi i u Podravini, najvjerojatnije je onaj u Sokolovcu koji je, prema sjećanjima aktivista i nekih njegovih članova, osnovan u travnju 1942. godine i djelovao do svršetka rata. Odbor je osnovan u kući Milana Pokrajca. Prvi predsjednik mu je bio Nikola Renac, a drugi Đuro Grujić, tajnik Ljubomir Radukić te članovi: Milan Pokrajac, Danica Gojković, Milka Renac, Gajo Smoljanović i Dušan Dulikravić.⁸⁰

Što se tiče partizana Kalničke partizanske čete, 20. VI 1942. prema izvještaju Štaba II operativne zone Hrvatske upućenog 22. VII 1942. god. Glavnom štabu narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske nalazili su se i to: »Grupa od 5 partizana kod Ludbrega, 7 partizana sa jednim puškomitr.[aljezom] nalazila se na podnožju Kalničkog vrha u okolini pravoslavnog pučanstva, 4 partizana nalazila su se u blizini Križevaca. Sve tri grupe nisu međusobno povezane. Ostali partizani povratili su se kućama.«⁸¹

Sa komunistima u đurđevačkom kotaru, poslije hapšenja u siječnju 1942. god. Povjerenstvo CK KPH za Slavoniju nije imalo vezu, ali je pretpostavljalo da postoje neke organizacije i pojedinci. Pavle Gregorić, član CK KPH i sekretar Povjereništva, CK KPH za Slavoniju osnovao je 17. travnja 1942. godine novi Okružni komitet KPH Bjelovar u sastavu: Antun Biber Tehek, sekretar i članovi Zvonko Brkić Dorat i Ivan Božičević Bijeli.⁸² Za kotareve Bjelovar, Đurđevac, Koprivnicu i Križevce bio je zadužen Ivan Božičević Bijeli. Neposredno poslije osnivanja OK Bijeli se zajedno s Franjom Kokorom Grabom i Brankom Halapa Bracom, tada borcima Moslavačke čete uputio u Podravinu u cilju uspostavljanja veza. U Grabovom selu Šemovci-

ma su saznali da je Ante Rončević, s kim su htjeli da se povežu, u zatvoru, kao i Bolto Pančarić i još neki drugovi, dok se Petar Ljubić preselio u Zagreb, tako da nisu uspostavili vezu s naprijed navedenim članovima Partije u Šemovcima i Virju. Ustaše su ubrzo saznali za dolazak Graba, Bijelog i Brace te je prema izvještaju Ustaške nadzorne službe: »Dne 26. travnja 1942. uhićeni (su) u Šemovcu, općina ista, kotar Đurđevac, zbog sumnje komunizma Kopas Luka, Mađar Šimun, Vrabec Mijo, Šišnjor Tomo i Gotić Andrija, koji su se u noći od 24. na 25. IV. sastali sa komunistom Kokor Franjom i još dva nepoznata komunisti.«⁸³ Uslijed ovih hapšenja nisu uspjeli uspostaviti vezu u Đurđevcu, te su preko Virja produžili u Bracino selo Javorovac, na području koprivničkog kotara. Međutim, ni tu uslijed velikog hapšenja u ožujku nisu uspjeli uspostaviti vezu. Braco koji je u međuvremenu obolio ostao je u selu, dok su Bijeli i Grab otišli u selo Tomaš kod Bjelovara. Tek polovicom lipnja uspio je OK uspostaviti vezu u Kozarevcu s Ivanom Grdinićem i s još nekoliko sela u okolini Bjelovara. To ne znači da nije bilo partijske aktivnosti u đurđevačkom kotaru,⁸⁴ što potvrđuju i neki neprijateljski dokumenti,⁸⁵ gdje je zabilježeno slijedeće: »19. svibnja 1942. uhićen je Grgić Petar, mlinarski radnik iz Virovskog Drenovca, kotar Đurđevac radi uvrede Poglavnika«; »27. svibnja o.g. (tj. 1942 — ZD) u selu Podravskim Sesvetama, kotara Đurđevac, nepoznati počinitelj rasparčavao je kom. letke«, a samo 2 dana ranije uhapšen je jedan seljak iz Đurđevca što je domobranu Alojzu Šelešu u Kraljevici na dopisnoj karti pisao »protiv države«. Također je zanimljiv slijedeći podatak u istom neprijateljskom dokumentu: »27. svibnja o.g. komunisti Franjo Kokor iz Šemovca, kotara Đurđevac sa svojih 9 drugova partizana došao je u selo Trojstvo kotara Bjelovar i ubili ustaškog rojnika Dragutina Pustarića«, ali koje nisam mogao provjeriti da li je točan.

U svom pismu od 8. VI 1942. upućenom Povjereništvu CK KPH za Slavoniju Centralni komitet KP Hrvatske je ocijenio odluku Povjereništva o podjeli tadašnjeg bjelovarskog okruga na dva okruga i to Bjelovar i Viroviticu kao pravilnu i upozorio da odmah osnuju i dva okružna komiteta. Na osnovu toga Povjerenstvo je u srpnju donijelo odluku o osnivanju tih dvaju okruga. Novi bjelovarski okrug sačinjavali su kotari Bjelovar, Đurđevac, Koprivnica i Križevci. U Orovcu je u drugoj polovici kolovoza osnovan Okružni komitet KPH Bjelovar, a sačinjavali su ga Ivan Božičević Bijeli, sekretar te Ivan Matačić Viktor i Ivan Banić kao članovi.⁸⁷ U Okružni komitet je ušao i Ante Dobrila kojega je već prije Povjerenstvo CK KPH za Slavoniju poslalo na partijski rad u Podravinu, tj. đurđevački i koprivnički kotar. Neposredno poslije osnivanja Okružnog komiteta, prema sjećanju druga Božičevića — preko jednog suradnika, rudarskog radnika iz Šandrovca uspostavljena je veza sa članovima Partije u Đurđevcu, a preko njih sa Virjem i Grkinom. Iz postojećih doku-

ZAPOVJEDNIŠTVO
MOSKVA
338 taj
19.X. 1942

24

ŽURNI
TAJNOI

Prekleti Napadaj partizana na
na rudnike u Podravini.

I. GLAVNI ŠTOFER BAVARSKOG DOBROBRANSIVA,
OPERATIVNI ČEJEL.
II. DRŽAVNO TAJNIŠTVO II. A. I. DOKA.
III. ZAPOVJEDNIŠTVO I. PJEŠAČKE DIVIZIJE, BJELOVAR.

Danas je primljeno od zapovjedništva IX. rudarske skupine
u Koprivnici slijedeće brzo-lasno izvješće:

Jedna grupa partizana oko 300 u raznim odorama napala je
rudnik Javorovac, kojise nalazi u zračnom potezu oko 4 km. jugozapadnije od
Novigrada. Da li je koja šteta počinjena na rudniku Javorovac, nije
poznato i izgleda da to nije učinjeno jer je to jedan mali rudnik koji nema
nad zemljom nikakva postrojenja (električna središnjicu ili sl.), no javlje-
no je da je u mjestu Javorovcu opljačkana jedna trafika.

Svi partizani povlače se tuda prema sjevero-zapadu i stigli
su danas prije podne u 11 sati u selo Glogovac tako da su ugroženi rudnik
"Bregi" i rudnik "Glogovac". Cvi rudnici leže na kraju posebne valunjske
pruge, koja polazi od željezničke postaje Bregi (na pruzi od ravnica - Vir-
je).

Rudnik "Bregi" od tt. "Tirna" ugljenokopno d.d. i rudnik "Glo-
govac" su opisanim pokretom od partizana ugroženi, te bi trebalo poduzeti
mjere za njihovu zaštitu, jer se radi o rudnicima, kojim imaju veće insta-
lacije (električne centrala i t.d.)

S obzirom na okolnost da je neophodno potrebno proizvodjati
što više ugljera za državne željeznice i t.d., to bi uništenjem ugljenokop-
nih postrojenja rudnika "Bregi" i "Glogovac" bilo upropašteno ne samo na-
rodno dobro nego došla u pitanje i opskrba željeznice ugljenom.

Pred je je javljeno brzo-lasno zapovjedništvu I. pješ. divi-
zije (ppk. Schweiger), no isto je saobćilo da nema snaga da rudnike "Bre-
gi" i "Glogovac" posebno zaštiti.

Javljajući prednje molim, da se ipak nastoji učiniti sve što
je moguće, da se gore spomenuti rudnici očuvaju.

ZAPOVJEDNIK:
TOPNIČKI PODPUKOVNIK
(Šyrljuga)

Šyrljuga

*1. divizija nam isto
brzo-lasno javio 15
(13)*

*III
Dh loz rasuti u div.
što je namjerno!*

19/X

Qm

Napad partizana na rudnike u Podravini

menata vidimo da je u đurđevačkom kotaru u rujnu bilo 11 članova Partije, da je partijska organizacija sređena te da je osnovao Kotarski komitet KPH Đurđevac. Prema sjećanju Ivana Božičevića Bijelog, koji je i osnovao KK KPH Đurđevac, Komitet su sačinjavala tri člana i to: Florijan Markač, sekretar i članovi Mijo Kolar Ptica i Stjepan Markač. Od onih 11 članova Partije koji se navode u dokumentima 8 ih se nalazilo u Đurđevcu (Florijan, Ivan i Stjepan Markač, Mijo Kolar Ptica, Ivan Breko Davor, Petar Francina, Franjo Matejak i Luka Horvat) a 3 u Virju (Stjepan Vranić, Petar Ljubić i Martin Berta), dok je u Grkini postojala jača grupa seljaka simpatizera Partije (Franjo Balaga, Ivan, Mato i Mato stariji Kudunija, Ivan i Luka Barulic, Ivan i Petar Matočec i Franjo Mišulin).⁸⁸

U rujnu 1942. god. okrug Bjelovar je dodijeljen Povjereništvu CK KPH Zagreb koje je odredilo Dušana Čalića da izvrši reorganizaciju i pomogne rad na tom okrugu odnosno da sredi i ojača partijske organizacije. Time se teritorija povjerenstva poklopila s teritorijom operativnih zona. Drug Cule je krenuo »10. X sa Kalničkim odredom, koji je u to vrijeme formiran u III op. zoni — i s drugom Božičevićem zvanim Bijeli na taj teren«. ⁸⁹ Još polovicom srpnja 1942. god. osnovana je u Orovcu udarna grupa od troje ljudi iz sela i to: Stjepana Topljaka Grozda, Antuna Begovića Bora i Hrabrog, kao rukovodioca grupe. Do kraja mjeseca u grupu su se uključili Dušan Zdjelarević Dujo iz Orovca i Branko Halapa Braco iz Javorovca, gdje se od kraja travnja nalazio na lječenju. S obzirom na vrlo teške uvjete na terenu grupa se polovicom kolovoza uključila u Bilogorsku partizansku četvu.⁹⁰ No, već krajem kolovoza ili početkom rujna osniva se pri Okružnom komitetu Bjelovar nova oružana partizanska grupa od grupe boraca koji su se vraćali sa Kalnika gdje su bili poslani od Štaba II operativne zone. U rujnu grupa je brojila 14 boraca (Nikola Vujičić Nojo, komandir, Franjo Kolar Grab, komesar, August Sket Čelik, zamjenik komesara i komandant baze, Branko Halapa Braco, Stjepan Topljak Grozd, Antun Bjeđević Bor, Dušan Zdjelarević Dujo, Andrija Bartovčak Volan, Miloš Manojlović Mima, Ljudevit Majer Bakar, Stevo Vujičić, Stjepan Štajminger Švarc, Josip Augustinović Dugi i još jedan drug). Baza grupe se nalazila u šumi iznad Orovca. Pod pritiskom reakcije u rujnu 1942. god. kad na to područje stižu jake policijske snage i Pokretni prijek i sud, sa zadatkom čišćenja šire okolice Bjelovara od partizana, čija je aktivnost u to vrijeme na tom području naglo porasla, u grupu dolazi 10 novih partizana tako da je početkom listopada brojila 24 partizana (od kojih su 4—5 bili nenaoružani) i u dokumentima se nazivala vod. U Bjelovaru je Pokretni prijek i sud osudio na smrt oko 40 ljudi koji su potom strijeljani.⁹¹ Već krajem srpnja 1942. s područja bjelovarskog okruga ustaše su otpremile u logor Jasenovac 1.222 muškaraca izbjeglica s Kozare, dok su 12. i 13. kolovoza otpremile i posljednje Židove s područja okruga u logor u Osijeku.⁹² Početkom listopada za vrijeme

neprijateljske ofanzive na istočnom dijelu Bilogore ustaše su ubili ili odveli u logore nekoliko tisuća ljudi. Članovi Partije s đurđevačkog kotara svi su izbjegli hapšenja, a njih 5 i to: Florijan i Stjepan Markač, Mijo Kolar Ptica, Franjo Matejak Zlatni i Luka Horvat napustili su Đurđevac i stigli početkom listopada u Bjelovarsku partizansku četvu. Tada su u Kotarski komitet ušli Ivan Breko Davor, koji postaje sekretar i Petar Francina, kao član. Bjelovarska partizanska grupa, odnosno vod »je operirao na sjeverozapadnom djelu Bilogore tj. oko Đurđevca i Koprivnice«, i izvodio manje akcije na komunikacijama (rušenje pruge kod Kalinovca i dr.) i pojedine ustaše po okolnim selima. Vod je 27. X 1942. godine brojio već 35 boraca i prerastao u četvu, koja se tada u selu Ribnjačkoj uključila u Kalnički partizanski odred.⁹³ Tu u Ribnjačkoj su iz čete i sa terena prikupljeni partijski radnici i održano partijsko savjetovanje. Savjetovanje je sazvao i njime rukovodio predstavnik Povjerenstva CK KPH Zagreb Dušan Čalić, a prisustvovalo mu je 11 drugova i 1 drugarica. Na dnevnom redu su se nalazila slijedeća pitanja:

- I. a) K.P. — jed. R.K., KK, O.K.; b) SKOJ i S.M.G.; c) N.O.O. i A.F.Ž.; d) Rad u HSS-u; e) Rad u vojsci; f) Tehnika (pitanje materijala i propagande); g) Veza s gradovima (Bjelovar, Đurđevac itd.);
- II. a) Raspored rada; b) Popuniti komitete; c) Predaja veza i podataka;
- III. Veza (sa OK Čazma, Virovitica i Varaždin te Povjereništvom CK KPH Zagreb);
- IV. Idući prošireni sastanak i
- V. Eventualije.

Po prvoj točki izvještaj je podnio Ivan Božičević Bijeli, sekretar Okružnog komiteta KPH Bjelovar. On je istakao da su prilike na okrugu od njegovog dolaska u travnju bile vrlo teške jer su »O.K. kao (i) svi K.K. bili razoreni. Većina članova K.P. streljana je i pohapšeno«. Jedini radnici na okrugu su bili drug Božičević i Ante Dobrila. Pored Partije i partizani su bili proljetos na Kalniku razbijeni, što je još više otežalo rad, tako da »premda je i narod dobar kao i terenske prilike nije se uspjelo ništa naročito napraviti sve do danas«. Zaključeno je da nitko nije radio niti imao vezu s kotarevima Koprivnica i Križevci, te da se radilo jedino u kotarevima Bjelovar i Đurđevac.

O stanju Partije na području đurđevačkog kotara kaže se slijedeće: »Tu je kao član O.K. djelovao drug Dobrila. Postoji Kot(arski) kom. (itet) od 5 članova, 3 ilegalca i 2 legalca. Partijski postoje: Đurđevac 4 člana, Ferdinand(ovac) 1 čl. (an) (2 kandidata), Semovci 3 čl.(ana), Hampovica 1. čl.(an) i Virje 3 čl.(ana)«. Za koprivnički kotar kaže se da su pronađena 2 člana Partije, da je drug Dobrila dobio »zadatak da ostalo pronađe i poveže« te da je u tom pravcu već počela djelovati partijska ćelija iz Virja.

Za SKOJ se kaže da Đurđevac i Koprivnica »nemaju ništa organizirano« i da ne postoji nigdje ni jedan odbor AFŽ-a.

22/23

"Veoma žurno"

73

Glavni stožer I. Domobrančkog Sбора

Glavni stožer odjel

Glav. br. 9743 / Taj.

U Sisku, dne 22. listopada, 1942.

PREDMET: Dnevno izvješće
I.D.S. sa 22. listopada
1942. do 18 sati.

Tajno!

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRA NSTVA
/Operativni odjel/-

Savezno nalogu Glav. Op. Br. 3219/Tajno od 9. VIII. 1942.
dostavlja se sljedeće dnevno izvješće:

/Sekcija mjerilo 1:100.000/.

I. A. - KRATKA OCIE NA SITUACIJE:

Utvrđeno je, da je cijelo područje Kalnik planine jugo-
zapadno od or te Koprivnica-Ludbreg potpuno insurzirano.

Partizanske skupine na području Kalnik planine formirale su se u jednu veću grupu od oko 600-1 ljudi kod M. Poganca /12 km jug. zap. od Koprivnice/, jedna manja od oko 300 ljudi kod V. Poganca /14 km jug. zap. od Koprivnice/, za dvie druge nema se još točnih podataka, samo su one brojčano slabije.

Djelatnost jedne jače partizanske skupine sjever. ist. od Grubišnog Polja odpočela je napadima na naša sela koja su bez zaštite vojničkih postrojbi.

I. B. - DJELATNOST PODREDJENIH ČETA I JEDINOSTI O

NEPRIJATELJU:

I. Z O N A: - Bez događaja.

II. Z O N A:

1. - U toku je podhvat naših snaga protiv najjače partizanske grupe kod M. Poganca.

Prilikom izvodjenja ove akcije 1 novački sat Varaždinske posade kod V. Poganca /14 km jug. zap. od Koprivnice/ sukobio se sa jednom manjom grupom partizana. Ovaj sat imao je tom prilikom gubitke: 3 mrtva i 4 ranjena, a 1 častnik, 3 dočastnika i 26 domobrana zarobljeno je.

Po izvješću zapovjednika odreda poteškoće su velike, a glavni čimbenik ovoga neuspjeha leži u tome, što u podhvalu učestvuju novaci još nedovoljno obučeni, a drugih postrojbi nema na raspolaganju.

2. - U toku noći 21/22. X. o. g. odmah po odlasku Koturaškog sata iz V. Pisanice /14 km sjever. zap. od Grubišnog Polja/ upali su partizani u V. Pisanicu i uništili sve javne zgrade.

Od strane 1. pješ. divizije zamoljen je stožer 1. gorske divizije da uputi odmah 1 sat iz Grubišnog Polja u V. Grdjevac /11 km sjever. zap. od Grubišnog Polja/, a do dolaska ovo ga sata upućen je 1. pohodni sat 1. pješ. pukovnije iz Bjelovara u V. Grdjevac.

III. Z O N A: - Bez događaja.

IV. Z O N A:

22. X. o. g. u 4,45 sati izvršili su partizani napad na Pisarovinu. Borba je trajala do 7 sati. Napad odbijen bez gubitaka.

OPERATIVNO PODRUČJE KOD SUPERJLODA: - Bez podataka.

Kopirano 21. 10. 1942.

Partizanske skupine na Kalniku

Što se tiče narodnooslobodilačkih odbora navodi se da na đurđevačkom kotaru postoje 2 i to u Grkini od 7 članova i Ferdinandovcu od 5 članova.

Konstatira se zatim da postoji »veza s nekim lijevim HSS-ovcima« i dodaje da se tek sada radi na tome »da se s njima organizaciono povežemo«.

Okružni komitet KPH Bjelovar imao je 3 člana: Ivana Božičevića, Ivana Matačića i Antu Dobnilu, a zaključeno je da se popuni s još dva člana među kojima i Boltom Pankarićem iz Virja.

Konstatirano je da je na terenu ustaša vrlo malo i da ih narod mrzi. »Srpski dio naroda je jako zaplašen«, s obzirom da su 1941. g. (prvenstveno Bjelovar i Koprivnica) »muškarci i to većina otjerani u logor i pobiti«. »Hrvati 95% odobravaju našu politiku samo još nisu aktivni uslijed slave vojničke i političke djelatnosti.«

Zaključeno je da se organizaciono učvrste jedinice i komiteti koji se moraju redovito sastajati i imati raspodjelu posla tako da obuhvata sva sela i sve sektore. Zato su potrebni kadrovi pa je Povjerenstvo CK KPH Zagreb zamoljeno da im iste pošalje sa Korduna, Banije i Like, a koji su iz ovih krajeva. Zatim će se organizirati tehnika i razviti svi ostali oblici organizacije i rada. Također je zaključeno da se organiziraju partijske organizacije na teritoriju Bilogore i Kalnika, te da drug Ante Dobrila sredi stanje na koprivničkom kotaru i rukovodi preko kotarskog komiteta partijskom organizacijom na đurđevačkom kotaru. Naredni sastanak OK je predviđen za kraj studnog.⁹⁴

Slijedeći sastanak Okružnog komiteta KPH Bjelovar održan je 6. XII 1942. god., a ispred Povjereništva CK KPH Zagreb prisustvovao mu je Dušan Čalić. Na sastanku je Okružni komitet popunjen s dva nova člana i to: Franjom Zajšekom Zvonkom i Stjepanom Bogdanom Borisom (rodom iz Semovaca). Na sastanku je svestrano analizirana politička situacija u okrugu te organizaciono stanje Partije i NOP-a. Izvještaj o stanju Partije na đurđevačkom i koprivničkom kotaru podnio je Ante Dobrila. Prema tome izvještaju Kotarski komitet KPH Đurđevac imao je 4 člana i podijeljen rad po selima i sektorima. Na području kotara su postojale 2 partijske jedinice, jedna od 6, a druga od 3 člana, te 4 člana Partije koji nisu u jedinica-ma i 2 kandidata. Na području kotara postojao je 1 skojevski aktiv od 5 članova i 3 narodnooslobodilačka odbora sa po 6 članova. Odbora Saveza mlade generacije nije bilo kao ni odbora AFŽ-a iako je bilo »nekoliko drugarica koje rade dobro«.

Na području koprivničkog kotara evidentirane su 2 partijske jedinice sa po 4 člana i 3 člana Partije van jedinica. Naglašeno je da će se u najskorije vrijeme osnovati Kotarski komitet KPH Koprivnica, koji će mnogo poboljšati stanje i olakšati rad. Na kotaru nije bilo narodnooslobodilačkih odbora, odbora AFŽ-a ni odbora Saveza mlade generacije. Također nije bilo ni organizacija SKOJ-a, iako se pretpostav-

ljalo da ima omladinaca skojevaca ali Ante Dobrila zbog kratkoće vremena nije stigao sve pregledati. Na području đurđevačkoga i koprivničkog kotara nisu postojale organizacije Narodne pomoći, a prilog su sakupljale partijske jedinice.

U izvještaju OK je konstatirano: »Odnos HSS-ovaca u našem okrugu prema Narodnooslobodilačkoj borbi je za sada povoljan, dok je raspoloženje hrvatskih masa prema N.O. borbi veoma povoljno; isto tako da postoji veza sa Kalničkim i Moslavačkim odredom te Bilogorskim bataljonom koji operiraju na području okruga, ali da još ne postoji partijska tehnika.«⁹⁵

Iz izvještaja se vidi da je potrebno dalje nastaviti još upornije na osnivanju kotarskog komiteta KPH Koprivnica, osnivanju novih partijskih organizacija te učvršćivanju postojećih, osnivanju skojevskih organizacija i općenito pojačati rad s omladinom, brže osnivati narodnooslobodilačke odbore, odbore AFŽ-a i pojačati rad na uključivanju stanovništva u partizanske odrede.

U organizacijskom pogledu stanje na području đurđevačkog kotara nije se promijenilo do kraja 1942. godine. Na području koprivničkog kotara do kraja 1942. god., osnovan je Kotarski komitet KPH Koprivnica kojeg su sačinjavali: Mato Eršeg Miško iz Sigeca, sekretar te članovi Franjo Pandurić Stric iz Đelekovca, Ivan Horvatić Čuk iz Novigrada Podravske, Slavko Gmajnički iz Koprivnice, Mato Posavec iz Imbriovca i Ivan Cmrk Jovo iz Đelekovca kao i Kotarski komitet SKOJ-a u sastavu Slavko Gmajnički iz Koprivnice, sekretar te članovi Ivan Harmadi iz Đelekovca, Branko Jambrešić Zriko iz Koprivnice, Katica Prvčić iz Miklinovca i Ivan Gabut Tabi iz Novigrada Podravske. Postojale su 3 partijske jedinice od 9 članova, 4 kandidatske grupe od 14 članova, jedan Općinski komitet SKOJ-a od 6 članova, 4 aktiva SKOJ-a od 18 članova i 4 odbora Saveza mlade generacije od 20 članova.⁹⁶

Svakako, pored navedenih organizacija Partije i SKOJ-a, postojale su na oba kotara grupe suradnika kako na terenu tako i u domobranskoj jedinici u Koprivnici.

Iz ovoga se vidi postepen, ali siguran porast snage i utjecaja Partije, tim više što je znatan dio članstva kako Partije tako i SKOJ-a, a i drugih aktivista otišao u partizanske jedinice, a neki su se nalazili u zatvoru.

U drugoj polovici 1942. godine dolazi do konsolidiranja stanja i na području ludbreškog kotara. Povjereništvo CK KPH Zagreb je održalo dva zajednička savjetovanja članova Okružnih komiteta KPH Varaždin, Krapina i Zagreb (26. VII i 16. VIII 1942). Na prvom je prisustvovao Dragutin Saili, a na drugom pored njega i Ivo Lola Ribar. Na savjetovanjima su izvršene detaljne analize stanja na okruzima. Izvršena je reorganizacija i nadopuna Okružnog komiteta Varaždin u koji je ušao i jedan drug iz Međimurja. Doneseni su konkretni zaključci o zada-

Nezavisna Država Hrvatska
ORUŽNIČKO ZAPOVEDNIČTVO
J. S. Br. 955 (Tajno)
U Zagrebu, dne 5. travnja 1942.

1418
9

Predmet: Izvješće o kretanju komunističke bande Lajner i drug.

R

1. Glavnom Stanu Poglavnika (Očevid. odjel),
2. Glavnom stožeru domobranstva (Očev. odjel),
3. Ravnateljstvu za javni red i sigurnost.

Krilno oružničko zapovjedništvo u Varaždinu, satnik Kržišnik, sa brojem 220 (Tajno od 4. travnja 1942. (pr. mljeno 5. travnja 1942.) dostavlja izvješće sljedećeg sadržaja:

Na osnovi brzoglasne zapoviedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva od 2. travnja 1942. izašao sam na područje Ludbreškog i Koprivničkog kotara u cilju prikupljanja podataka o bandi poručnika Lajnera, pa sam utvrdio sljedeće:

Dvije manje komunističke grupe pojavljivale su se preko ciele zime oko Kalnika i Kapele u kotaru Križevačkom. Zadatak ovih dviju grupa bio je povećavanje sela i većih mjesta, te promadžba u komunističkom pravcu. Grupa iz Kalnika zimovala je u dvima zemunicama u Jasenovačkome brdu iznad Kalničkog Oseka, gdje su i te zemunice prigodom pretresa 15. ožujka 1942. pronađene, a u njima sudje za kuhanje, razni alat za pravljenje zemunica, 3 kože od divljih svinja i nešto hrane. Tragom koji je vodio prema Kalničkom Oseku i kojim su komunisti pobjegli, nađen je jedan revolver sistema "Gasser" sa 5 naboja. Tim tragom nađeni su i tragovi prosipanog brašna. Iz Jasenovog Brda Lajner je sa svojom bandom bjezao preko Apatovca, Koprivničke rieke, Lepavine, Mihičana, Male Mučne u Božin Jarak preko kotara Križevačkog, odnosno Koprivničkog. U Božinom Jarku odmarali su 24 sata, pa su se prebacili dalje preko Maslaraca, Rudovljana u Javorove, gdje su 19. ožujka 1942. primjećeni, a 21. potučeni. Ubijena su tom prilikom četvorica, a trojica uhvaćeni živi. Iz spisa kod njih pronađenih, a naročito iz pronađenog prizivnika, vidi se da su u bandi nalaze sljedeća lica:

54 K | K mandir 4. partizanske čete žumberačkog - Moslavačkog odreda je drug Berta t. j. bivši samovozni poručnik Lajner Božidar rodom iz Ludbrega. Politički komesar Munja, pravo ime mu je navodno Kokotović.

Ekonom i drugi zamjenik komandira je Barac, pravo ime mu se još nije utvrdilo.

Partizanski drugovi jesu:

1. Drug Bačuška t. j. Joža Spanjolac, rodom iz Garešnice kako mu je pravo ime nisam mogao utvrditi, navodno ima podatke o njemu redarstvo u Bjelovaru.
2. Drug Bukva, pravo ime još nije utvrdjeno.
3. Luncek, pravo ime još nije utvrdjeno.
4. Drug crveni, t. j. Madjer Josip, domobran, uhićen 21.

III. 1942.

5. Drug čiko, pravo ime mu još nije utvrdjeno.
6. Drug Čak, t. j. Horvatić Ivan iz Novigrada, kotara Koprivnica.
7. Drug Doktor, t. j. Marijan Milivoj, student iz Javorovca, kotara Koprivnica.
8. Drug Dugi, t. j. onaj policajac koji je zajedno sa Lajnerom iz Zagreba pobjegao, pravo ime još nije utvrdjeno.
9. Drug Dupli, pravo ime mu se nezna.
10. Drug Kapek, istovjetnost nije mu još utvrdjena.
11. Drug Ličan, t. j. gore navedeni Kokotović iz Bjelovara.

.!

Izvješće o kretanju komunističke bande — Lajner i drugi

12. Drug Lisac, ubijen 21. III. 1942. Pravo ime mu nije utvrđeno.
13. Drug Mina, t. j. Filipović Stanko iz Kapele, kotar Bjelovar.
14. Drug Munja t. j. Poznova Stjepan iz Čazme, gore navedeni komesar ubijen 21. III. 1942.
15. Drug Nada, istovjetnost nije utvrđena.
16. Drug Podravec, istovjetnost mu još nije utvrđena.
17. Drug Madjar, istovjetnost mu nije utvrđena, ubijen 21. III. 1942.
18. Drug Firci, istovjetnost mu nije utvrđena.
19. Drug Prekomanđa t. j. Majzec Franjo domobran, koji je sa Lajnerom zajedno pobjegao.
20. Drug Ribić, t. j. Matešić Stanko strojobravar iz Ludbrega, 21. III. 1942. ranjen i uhvaćen.
21. Drug Ris, istovjetnost mu još nije utvrđena.
22. Drug Slavuj, istovjetnost mu nije utvrđena.
23. Drug Sova, istovjetnost nije utvrđena.
24. Drug Sokol, istovjetnost mu nije utvrđena.
25. Drug Srdja, istovjetnost mu nije utvrđena.
26. Drug Sremac, istovjetnost mu nije utvrđena.
27. Drug Svarc, istovjetnost mu nije utvrđena.
28. Drug Snajco, istovjetnost mu nije utvrđena.
29. Drug Sojka t. j. ženjska Mileva iz Vojakovačkog Osieka, kao kuharica.
30. Drug Traper t. j. Kušić August iz Križevaca.
31. Drug Dundo, istovjetnost mu još nije utvrđena.
32. Drug Ugljati, istovjetnost mu nije utvrđena.
33. Drug Zečeni, t. j. Posavac Josip iz nepoznatog mjesta.
34. Drug Klapko, istovjetnost mu nije utvrđena.
35. Drug Zuti, t. j. Kučan Stevo iz Križevaca.
36. Drug Zali (ili Javor) t. j. Dević Milovan iz Velike Branjske, kotara Koprivnica.
37. Drug Celik, t. j. Sket August iz Križevaca.
- Prema tome prozivniku na dan 21. ožujka 1942. ova
- 54 4. partizanska četa brojala je 37 ljudi a od toga su 4 ubijena i 3 živa uhvaćena.
- Zna se, da su među ovima 37 i sliedeća lica, no samo se ne zna pod kojim pseudonimom se pod gornjim prozivnikom vode:
- Santa Gabriel, student komercijalne škole, rodom iz Varaždina.
- Jelača Bogdan zv. Bobi, seljak iz Podgoraca, kotara Bjelovar.
- Gregorijević Pajo radnik iz Bjelovara.
- Prilika Djuro student iz Prugovca, kotara Gjurđevac.
- Halepi Branko ličar iz Javorovca, kotara Koprivnica.
- Horvatić Josip, seljak iz Gornjih Sredica, kotara Bjelovar.
- Biskup Pero ličilac iz Gornje Sredice, kotara Bjelovar.
- Mraz Franjo umjetnički slikar iz Hlebina, kotara Koprivnica.
- Kruljac Hubert otpušteni željezničar Koprivničke željezničke sekcije.
- Perin Rudolf stolarski majstor, star 28 godina, iz Ludbrega.
- Nikola Janković poljodjelac, grkoistočnjak, 29 godina star, iz Male Rijeke, kotara Ludbreg.
28. ožujka 1942. bili su uhićeni kao jataki Mladen i Jovan Stanković iz Ludbreškog Ivanca i predani Ludbreškim ustašama, da ih sprovedu u Ludbreg, pa su im na putu pobjegli, te su se vjerovatno pridružili Lajnerovoj bandi.
- Kao duhovni vodje i izvestioči za Ludbreg uhićeni su u Ludbregu Horvatić Franjo, sin Josipov, 1912 god. rođen iz Ludbrega, priznaje da je Lajnera i domobrane Madjara Josipa i Majzeca Franju sa još dva civila, od kojih je bio jedan sada uhićeni Matišić Stanko zv. Ribić, primio u svojoj

cima, među kojima se ističe kao poseban zadatak prodiranje u industrijska i rudarska mjesta.⁹⁷ Poslije toga pojačan je rad na području ludbreškog kotara. Osniva se još jedna partijska jedinica, a u kolovozu 1942. god. osniva se i Kotarski komitet od 3 člana (1 intelektualac i 2 seljaka) te proširuju i učvršćuju veze na terenu. Kotarski komitet razvija aktivnost u pravcu stvaranja organizacija JNOF-a, tako da ubrzo dolazi do osnivanja prvih narodnooslobodilačkih odbora i odbora AFŽ-a. Međutim, tu se nailazilo na poteškoće »jer su ljudi uplašeni od proljeća usled hapšenja«, a hapšenja su se nastavila i kasnije. Prema izvještajima Okružnog komiteta KPH Varaždin od 20. i 25. XI 1942. godine Kotarski komitet KPH Ludbreg je povećan na 4 člana, pošto je u njega primljena jedna drugarica. No, kako je jedan član ubrzo uhapšen, komitet je opet ostao na tri člana. Partijske jedinice su postojale u Globočecu i Hrženici, a imale su 7 članova, no njihov rad se uglavnom sastojao u sakupljanju pomoći u prirodi ili novcu. U kotaru su postojala 2 odnosno 3 narodnooslobodilačka odbora sa po 4 člana, a obuhvaćali su još krug od 38 suradnika. Postojao je i Mjesni odbor Narodne pomoći od 3 člana i još 32 člana. Od Mjesnog odbora 2 su uhapšena nedavno te je ostao samo jedan i taj je član Partije. Postojala je jedna grupa žena, a i omladina je bila obuhvaćena radom, ali nisu postojale organizacije.⁹⁸

S obzirom da je u to vrijeme i koprivnički kotar potpadao pod OK KPH Varaždin, to su u spomenutim izvještajima navedeni podaci i za taj kotar. Na području kotara postojala je samo jedna jedinica i to u Đelekovcu od 4 člana. Ista je radila samostalno i dobro, ali kao i one na ludbreškom kotaru uglavnom na sakupljanju materijala, ali ne toliko i politički. Postojala su 3 narodnooslobodilačka odbora koji »su dosta jaki, odnosno jači od drugih, inače ljudi više napredniji«, dok je Kotarski NOO bio u osnivanju. Postojala je jedna grupa žena koja je vrlo dobro radila »skoro bolje nego drugovi«, a i omladina je bila obuhvaćena radom, samo još nisu bile osnovane organizacije. Još su postojala 2 odbora Narodne pomoći koji su obuhvaćali 60 ljudi. Dolaskom partizana na to područje znatno je olakšan i partijski rad na terenu. Početkom prosinca koprivnički kotar je uključen ponovno u sastav OK KPH Bjelovar.⁹⁹

Do kraja 1942. god. na području ludbreškog kotara osnovano je nekoliko novih partijskih jedinica. Prema izvještaju OK KPH Varaždin iz prosinca 1942. god. pored Kotarskog komiteta KPH Ludbreg od 4 člana, osnovan je i Mjesni komitet od 3 člana, s tim što je član Mjesnog istovremeno sekretar Kotarskog komiteta. U Ludbregu su postojale 2 partijske jedinice od 7 članova, u Poljancu 1 partijska jedinica od 17 članova, u Martijancu i Slanju 3 partijske jedinice, u Sesvetama 1 jedinica od 3 člana (jedan poginuo u Bosni), u Hrženici, Strugi i Suski 1 jedinica od 5 članova, u Sv. Petru Martinić 1 jedinica od 5 članova, u Globočecu 1 jedinica od 3 člana i u Bolfanu 1 jedinica od 3

člana, ali je otpala »jer su se isti preplašili« i neodazivaju se na sastanak. U isto vrijeme postojao je Kotarski komitet SKOJ-a Ludbreg od 5 članova. U samom Ludbregu, prema izvještaju, skojevci vrlo dobro rade te su 3 uzeta u Partiju, ali nisu otcijepljeni od skojevskog rada. Zatim se dodaje: »Postoje 2 ženske omlad(inske) grupe, one su svršile kurs prve pom.(oći), nismo ih vezali sa oml.(adinom). Skojevci su naredili 5 velik.(ih) komp.(leta) ambulanti u limenim kutijama za odrede, te nekoliko manjih. Dalje su radili na sakupljanju oružja u čemu su imali uspjeha.«¹⁰⁰

U cilju potpunijeg uvida u aktivnost NOP-a u Podravini u drugoj polovici 1942. godine u daljem prikazu osvrnut ćemo se na osnivanje i glavne aktivnosti partizanskih jedinica na tom području. Partijskim jedinicama u Podravini rukovodio je Štab II operativne zone, iako su u đurđevačkom kotaru djelovale i neke jedinice pod Štabom III operativne zone narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske.

Već 1. travnja 1942. godine u Maloj Jasenovači od 11 boraca Bilogorske partizanske grupe i 7 boraca koji su stigli iz Moslavine osnovana je Bilogorska partizanska četa. Osnivanju su prisustvovali partijski i politički delegat Zvonko Brkić i kao vojni delegat Pavle Vukmanović Stipe, komandant II operativne zone narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske. Za komandira je postavljen Gedeon Bogdanović Geco, a za komesara Petar Biškup Veno.¹⁰¹ S Venom su iz Moslavine stigli slijedeći borci od kojih su neki s područja Podravine: Franjo Korkor Grab, Marijan Grozaj, Zlatko Glik Gorki, Branko Bosanac Bono, Nikola Vujičić Nojo i Blagoje Ujčić Srp. Prvih mjesec dana nakon osnivanja četa je ulazila u sastav Moslavačke partizanske čete, a potom je uključena u sastav Slavenskog odreda. Ona je veoma brzo rasla. Tako je 24. V 1942. god. imala 34, početkom lipnja 40, a krajem srpnja 80 boraca. O tome se u izvještaju Štaba II operativne zone Hrvatske upućenog Glavnom štabu narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske od 22. VII 1942. godine o akcijama čete na Bilogori kaže slijedeće: »Za mjesec dana iz manje grupice partizana poslanih iz čete »C.(ehajić) K.(asim)« stvorila se četa od 80 ljudi. Vršene su akcije likvidiranja ustaša pojedinačno u srezu Grubišino Polje. Cim je četa ojačala razoružavani su seoski ustaše po mnogim selima na obroncima Bila. Mogućnosti mobilizacije su odlične — uz napomenu da je — »Naređenjem op. oficira druga Selje (Franjo Ogulinac — ZD) ova četa i cijeli teritorij Bila određen je III operativnoj zoni.«¹⁰²

Iz nekih neprijateljskih dokumenata se vidi da je ova četa vršila tokom lipnja i kasnije pojedine akcije i na području đurđevačkog kotara. Tako se npr. izvještaju Zapovjedništva Ustaške nadzorne službe V.T. 1/42 od 12. VI 1942. god. navodi i napad »partizana (na) željezničku postaju Pitomača«, kojom prilikom su razbijeni »brzoglasni i brzoglasni uređaji«, uzet novac iz

Materijal zaplijenjen u Kloštru Podravskom, 11. rujna 1942.

1.- sanitetski materijal	1	kom.
2.- perna	3	kom.
3.- kante	3	kom.
4.- cigle	12	"
5.- raskojin našina	6	kom.
6.- kemijskih ploča	70	"
7.- kemijskih ploča	10	"
8.- ploče	7	kom.
9.- sanitetskih ploča	99	kom.
10.- ploče	25	"
11.- ploče	37	"
12.- ploče	10	"
13.- kemijskih ploča	27	kom.
14.- kemijskih ploča	29	"
15.- jebadi	5	kom.
16.- jebadi	4	"
17.- jebadi	150	kg.
18.- ulja	2	kom.
19.- kave	3	kom.
20.- kave	12	kom.
21.- pušionica	2	"
22.- raskojin	7	"
23.- pušionica	3	"
24.- pušionica	3	"
25.- pušionica	130	"
26.- retrolej	5	kom.
27.- eksploziva	550	kg.
28.- savona	1.035,710	kn.

Sav ovaj materijal predjeljen je Munijjski bat ljonima, kosakvaškom i slavonskom bataljona kao i "Poljeterškoj" bat. eksploziva je dato jedinicom 220 kg. a ostatak kao i retrolej je spremljen i ostaje na raspoloženju III. operativnoj zoni.

part. f. Siska - sloboda narodna

19. 11. 1942

lit. ko. v. r.,
Kriška v. r.

revisor

odgov. list

1. *[Signature]*
2. *[Signature]*

ovaj je materijal veranostima potvrđeno
10. 11. 1942.

[Signature]
B. K. Kriška

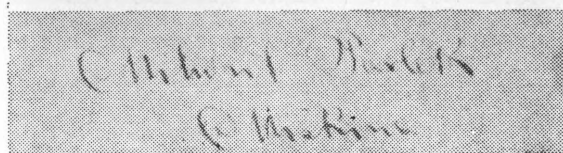
Zaplijenjen materijal u Kloštru Podravskom

blagajne, poslije čega su se partizani povukli u pravcu šume Peratovica.¹⁰³

Početkom srpnja 1942. godine poslije »dobivenih podataka o Kalniku ovaj štab je donio zaključak da se iz čete sa Bilo Gore pošalju četvorica drugova koji će sakupiti raspršene grupe i ispitati mogućnost ponovnog formiranja čete« — kaže se u izvještaju Štaba II operativne zone Hrvatske od 22. VII 1942. godine.¹⁰⁴ Na Kalnik su upućeni Petar Biškup Veno, Franjo Kokor Grab, Nikola Vujičić Nojo i Branko Halapa Braco. Odmah po dolasku na Kalnik Veno je o tome obavijestio Povjereništvo CK KPH Zagreb da je »poslan od Štaba partizanskih odreda za Hrvatsku (u suglasnosti sa Stipom) sa zadatkom da sredimo ovdašnje prilike i obnovimo četu koja je svojedobno na Kalniku postojala«. ¹⁰⁵ Usput je zatražio pomoć u održavanju veze preko Križevaca kojim putem bi se pored kurira slali i ljudi i materijal iz Zagreba na Kalnik.

U svom drugom pismu s početkom kolovoza 1942. god. Veno obavještava vjerojatno Povjereništvo CK KPH u Zagrebu da je prvi »dio zadatka tj. da se sakupe svi oni pojedinci i grupe koji su otpali od bivše Kalničke čete djelomično je obavljen«. Ali i dodaje »da bi se ovdje moglo otpočeti sa radom koji bi donio željene rezultate potrebno je učiniti mnogo više no što mi sami možemo«. S obzirom na izuzetno teško stanje na tom području gdje je velika prisutnost neprijateljskih snaga, dok su partijske organizacije i organizacije NOP-a (NOO-i, AFŽ i dr.) vrlo malobrojne ili uopće ne postoje, nepohodan je intenzivan politički rad među stanovništvom. Zbog toga po mišljenju Vene: »Prva potreba i prvi uvjet da se ovaj kraj osposobi za borbu jest da se pošalje nekoliko sposobnih političkih radnika«, kojih ima u Zagrebu i koji trebaju biti »veoma sposobni i elastični«. Uz to im je potrebna i materijalna pomoć, koja je već počela da stiže. Moli da ih se poveže s partijskim jedinicama na terenu i traži da ljudi koji bi stizali iz Zagreba u Kalničku četu trebaju biti sposobni borci, najbolje fizičke kondicije te borbenosti i morala s obzirom na snagu i spremnost neprijatelja za borbu na tom području. Na kraju se kaže da za »sada dok je još u toku povezivanje i sakupljanje rastrkanih partizana mi ne vršimo akcije no čim se taj posao obavi i mi si sredimo najnužnije veze odmah ćemo početi«. ¹⁰⁶

U svom slijedećem izvještaju Povjerenstvu CK KPH u Zagrebu od 16. VIII 1942. god. Veno je izvijestio da od OK KPH Varaždin nije dobio ni potrebne stvari, a niti su mu predali sve partizane sa svoga okruga. Također nije uspostavljena veza s partijskim organizacijama na terenu pa tako izolirani ne mogu dalje egzistirati i moli da dođu do njih preko Križevaca komandant i komesar II operativne zone (za koje je saznao da su u Zagrebu) i izaslanik CK KPH kako bi se donio zaključak što dalje raditi. Ukoliko ne mogu doći neka ga se obavijesti, pošto »mi se odavde povlačimo u nemogućnosti da bilo šta učinimo«. ¹⁰⁷

Mihovil Pavlek-Miškina

Nekoliko dana kasnije ova desetina partizana (koliko ih se uspjelo sakupiti) napustila je Kalnik i uputila se prema Bilogori. Tako je propao taj pokušaj stvaranja Kalničke partizanske čete. Na Kalniku su i dalje ostale dvije grupe partizana, jedna kod Vojakovačkog Osijeka od 7 boraca i jedna na terenu OK KPH Varaždin. Od boraca iz Venine desetine OK KPH Bjelovar osnovao je krajem kolovoza Bjelovarsku partizansku četu koja je operirala na tromeđi Bjelovarskog, đurđevačkog i koprivničkog kotara i čije smo akcije već unaprijed u tekstu spomenuli.

Još za vrijeme boravka na Kalniku partizanska destina na čelu s Venom izvršila je u kolo-vozu, prema neprijateljskim dokumentima,¹⁰⁸ nekoliko manjih akcija (Apatovac, gdje je oduzeta 1 puška od drž. lugara, i u Koprivničkoj Rijeci). Međutim ustaše su smatrale da ova grupa partizana za koju su pretpostavljali da ima 30—40 partizana i da predstavlja ostatke razbijene Kalničke partizančke čete ne predstavlja toliku opasnost da bi se trebale poduzeti posebne vojne akcije. Prema njihovim podacima, pri akciji grupe u Podgorcima kod Bjelovara 26/27. VIII 1942. god., među partizanima je prepoznat Petar Biškup Veno.¹⁰⁹

Uz pomoć Povjereništva CK KPH Zagreb, poslije reorganizacije OK KPH Varaždin na tom području se radi na obnavljanju partizanske čete. Početkom listopada 1942. godine OK je već uspio sakupiti grupu od 23 partizana, među kojima su bile i 3 žene i tada ih spojiti s grupom od 7 boraca, od kojih 1 žena (Mileva Cetušić Šojka), tako da je na Kalniku nastala grupa od 30 boraca.¹¹⁰ Prema naredenju Povjereništva CK KPH Zagreb Okružnom komitetu KPH Varaždin od 22. X 1942. god. osnovana je od tih boraca Kalnička partizanska četa sa 2 voda od po 15 partizana koja je dobila zadatak da se poveže s partizanskim snagama koje su upućene na Kalnik iz Slavonije i sa Žumberka, te da čim se spoje uđu u sastav Kalničkog partizanskog odreda, o čemu je njegov štab već obaviješten.¹¹¹ Nekoliko dana kasnije ta četa je ušla u sastav Kalničkog odreda na Kalniku.

Sredinom rujna 1942. godine na području Bilogore našle su je slike partizanske snage. One su 17/18. IX izvršile i najveću akciju partizana u 1942. god. u Podravini — napad na neprijateljska uporišta u Pitomači i Kloštru Podravskom. Napad na Pitomaču su izvršili Banijski udarni bataljon i Bosanska proleterska četa, dok su Treći i Peti banijski bataljon izvršili napad na Kloštar Podravski. Prema neprijateljskim podacima Pitomaču je branilo »13 oružnika i 28 ustaša«. Poslije borbe ustaše su se uglavnom razbjegli dok su 3 žandara ubijena, 6 zarobljeno, 1 pobjegao, a ostali izgorjeli u kasarni jer se nisu htjeli predati. Zapaljen je veliki trokatni mlin u kom je izgorjelo 24,5 vagona žita i uništen 1 kamion. Zapaljena je zgrada šumarije u kojoj je prethodno zaplijenjeno 200.000 kuna te demolirana općina i pošta u kojoj je zaplijenjeno 100.000 kuna. Iz apoteke je zaplijenjen sanitetski materijal. Od oružnika i ustaša zaplijeno je 12 pušaka s municijom i opremom. Nekoliko prisilno upisanih u ustaše i 3 oružnika su poslije slušanja pušteni.

Pri napadu na željezničku stanicu Kloštar Podravski straža se razbjegala te su zaplijenjene 3 puške. U stanici su zaustavljena 2 vlaka s kompozicijom (40 vagona i 2 lokomotive) iz kojih su iskrcani putnici, a potom oba zapaljena, kao i željeznička stanica i okolne zgrade. U poštanskim kolima zaplijenjeno je 700.000 kuna, a u 1 vagonu 800 litara petroleja koji je podijeljen narodu. Putnicima su podijeljeni leci i održan

govor o ciljevima narodnooslobodilačke borbe. Minama su uništene skretnice na stanici.

Za vrijeme ovih akcija Moslavački partizanski bataljon izvršio je akciju na rudnik ugljena »Babičku« kod V. Trešnjevica, razorivši 3 okna, uništivši sva postrojenja i porušivši 400 m pruge i 800 m PTT žice. Zaplijenjeno je 500 kg eksploziva i 20.000 kuna i drugog materijala. Radnicima je održan miting o ciljevima narodnooslobodilačke borbe.

Prvi slavonski narodnooslobodilački partizanski bataljon je u vrijeme akcije držao zasjedu na pruzi između Pitomače i Vukosavljevice, gdje je porušio prugu i pokidao PTT veze.

U svim ovim akcijama partizani nisu imali gubitaka, a zaplijenjen je veliki plijen u materijalu i preko 1 milijun dinara kuna novca.¹¹² Ove akcije imale su veliki politički odjek u tom dijelu Podravine.

Dana 22. IX 1942. god. Glavni štab narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske imenovao je štab II operativne zone narodnooslobodilačkih odreda Hrvatske i to: komandant Franjo Ogulinac Seljo, politički komesar Većeslav Holjevac i zamjenik političkog komesara Marko Belinić. Istoga dana Glavni štab je obavijestio štab III operativne zone o uspostavljanju granice između ove dvije zone i to: »Rijekom Ilovom do Grubišnog polja i dalje ravno na Pitomaču i Dravu«. U istoj obavijesti se naređuje III operativnoj zoni da vrati Bilogorsku partizansku četu u sastav 2 operativne zone Hrvatske kako bi se »pospješio razvitak partizanskih pokreta u sjeveroistočnom dijelu 2. Op. Zonek«.¹¹³ Glavni štab je istoga dana izdao naređenje da se od te čete, jednog voda moslavačkih partizana i jedne čete iz Pokupsko-žumberačkog odreda osnuje Kalnički partizanski bataljon.¹¹⁴ Ne znajući za ovo naređenje štab III operativne zone narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske osnovao je nekoliko dana kasnije dva udarna bataljona. Jedan »od banijske proleterske čete nadopunjene sa našim snagama sa ukupno 170 karabina i 6 puškomitraljeza, koji će se za dan dva uputiti u pravcu Kalnika« i drugi »od 200 boraca, 6 puškomitraljeza, koji se hitno upućuje na sektor Bilogore«, s obzirom da je bila u toku velika neprijateljska ofanziva (7.000 nep. vojnika) na Bilogoru.¹¹⁵

Od ta dva bataljona osnovan je 10. X 1942. god. u selu Bijeloj kod Daruvara Kalnički partizanski odred. Za komandanta odreda postavljen je Mate Jerković, a za polit. komesara Josip Horvat; za komandanta I. bataljona Nikola Demonja, a za polit. komesara Vlodo Mutak te za komandanta II bataljona Slobodan Ilić Čiča, a za polit. komesara Ivan Šibl. Borci su bili dobro naoružani.¹¹⁶ Odmah su krenuli prema Kalniku, usput vodeći oštre borbe i čisteći pojedina neprijateljska uporišta. (Špišić-Bukovica 14. X, Bačkovica 15. X, Ribnjačka 16. X, rudnik Manduševac 17. X). U vezi s ovim akcijama i kretanjem Kalničkog odreda neprijatelj je evidentirao i nekoliko akcija na području đurđevačkog kotara. Tako je zabilježeno da su noću 12/13. X 1942. god. partizani napali željezničku stanicu

Kalinovac, onesposobili prugu miniranjem u dužini od 10 m, porušili 10 PTT stubova i iz postaje zaplijenili 8.200 kuna, a sutradan da su se okupili južno od Đurđevca i u selu »Čepelovcu ubili nekoliko ustaša, a neke legionare odveli u zarobljeništvo«. Dana 17. X prošli su kroz selo Sv. Anu i povukli se na greben Bilogore.¹⁷ Dva dana kasnije, tj. 19. X ujutro neprijatelj je registrirao: »kod sela Javorovca (14. km jugoistočno od Koprivnice) prešla je jedna velika skupina odmetnika s područja kotara Đurđevac u sela Javorovac, Srdinec i Plavšinar, gdje se zadržala cijeli dan i od seljaka uzimala hranu, a iz dućana potrebne stvari, koje su odmah plaćali. »Prema njegovoj procjeni grupa je imala oko 600 boraca partizana dobro obučениh i naoružanih te se prebacila »noću 19—20. X. iz navedениh sela preko sela Glogovac i Stari Grad u selo Botinovec i Mali Poganac (4—5 km zapadno od Sokolovca), gdje su ostali 20. i 21. i spremali hranu, čistili oružje i odore, prali rublje i odmarali se. Usput je Odred izvršio manje akcije u Srdincu oduzevši 4 lovačke puške i zapalivši 1 teretni auto, te u Starom Gradu u Glogovcu razoružavši noćne stražare zaplijenio 6 pušaka. Narod ih je jako lijepo dočekao. U selu Botinovecu je održan miting na koji se sakupilo cijelo selo na kojem je prikazano značenje NOB-a, situacija u zemlji i svijetu te perspektiva daljeg jačanja ustanka do konačne pobjede.¹⁸

Kao što se naprijed vidjelo neprijatelj je pomno pratio kretanje Kalničkog partizanskog odreda, ali trenutno, uslijed većih akcija u Zagorju, nije raspolagao većim snagama koje bi zaustavile partizane i vratile ih natrag, iako je takvih zahtjeva bilo više s terena. Međutim, on je ipak 20. X uspio oko Kalničkog odreda koncentrirati veoma jake snage i to: »Križevački posadni sat, 2 koturaška sata (iz Koprivnice — ZD), oko 700 domobrana Varaždinske posade (iz 4. novačke pukovnije, topničkog sklopa i domobranske središnje škole) i 1 polubitnicu gorskih haubica«. ¹⁹ Već sutradan, 21. X počeo je napad na partizane iz pravca M. Poganac, a nešto kasnije i na s. Botinovac. Partizani su razbili neprijatelja i odbacili ga od M. Poganca nanijevši mu velike gubitke od 16 mrtvih i ranjenih te 9 domobrana zarobljenih (prema vlastitom priznanju), a isto su odbacene neprijateljske grupe sa sjevera (Botinovac). Odred se noću uputio u Apatovac gdje je poslije kraće borbe u kojoj su 4 domobrana poginula, a 2 bila teže ranjena, zarobio cijelu satniju konjanika iz Varaždina s 5 oficira i podoficira te 68 domobrana, s kompletnim naoružanjem.²⁰ Poslije toga partizani su se poslije borbe u Botinovcu tu smjestili i u Mali Poganac. Tu je 22/23. X odred napadnuo od jakih neprijateljskih snaga (oko 700 vojnika), ali taj poduhvat po priznanju neprijatelja »završio se neuspješno« uz gubitke od 10 poginulih (1 časnik i 9 domobrana) i 6 ranjenih.²¹ Poslije toga neprijateljske snage su se povukle u svoje posade (Varaždin, Križevce i Koprivnicu), dok je 1 sat zadržan u Lepavini, s obzirom da je Odred napustio Kalnik i uputio se prema Bjelovaru.

Tako u dokumentu neprijatelja stoji: »23. Listopada u 16 sati došla je skupina oko 4—500 stotina odmetnika iz sela Botinovca i Malog Poganca u selo Pešćenik (12. km j. od Koprivnice), tu su se razmjestili po kućama na prehranu a odavle su otišli 24. X u 4 sata prema selu Velika (18 km s. od Bjelovara)«, ²² u kojem je nastala uz buna i pozivi za pomoć zbog opasnosti da ga partizani napadnu. Odred se smjestio u Maloj Branjskoj radi nužnog odmora, a zatim je nastavio preko Bačkovice, Ribnjačke i Bedeničke, uz kraći odmor put za Kalnik.

U drugi pohod na Kalnik, Kalnički partizanski odred je krenio 30. X i već 2. stigao prevalivši tako dugi put od 70 km u rekordnom vremenu u jednom naletu uz velike teškoće i napore. Tu na Kalniku Odredu se priključila Kalnička partizanska četa od 30 boraca. Odred je usput vršio i manje akcije. Tako je npr. u selu Jakopovcu 1. XI održan »govor protiv Poglavnika i ustaša«, a uhvaćen je i ubijen ustaša Franjo Puhač iz Velike, koji »je 13. XI 1941. ubio njihovog druga Zvonka Lončara i ranio komunistkinju Miru Jelinić iz Novigrada Podravskog koja je po priekom pokretnom sudu u Bjelovaru osuđena na smrt i strijeljana«. ²³ Sutradan su, prema istom neprijateljskom dokumentu, partizani iz Jakopovca preko Širokog Sela otišli u pravcu sela Sriem i Ladislav i dalje na Kalnik.

Prije toga vjerojatno su borci Kalničke partizanske čete, prema neprijateljskom dokumentu, 31. X 1942. god. izvršili 2 akcije i to u selu Čukovcu gdje je ubijen 1 ustaša, a 1 ranjen i u selu Hrastovskom gdje su 2 ustaša odvedena, a dvojica su uspjela pobjeći.²⁴

Prvog studenog uhapšeni su Tomo Stanko, Stjepan Zaplatić i Stjepan Banek učitelj iz Ludbrega, pošto je na njih pala sumnja da su okitili »sa cvijećem grobove odmetnika Božidara Lajnera i drugova«, te su predani kotarskoj oblasti Ludbreg na dalju nadležnost.²⁵

Po dolasku na Kalnik Odred je dio svojih snaga uputio na sektor Ludbrega. Tu je 5. XI ujutro izvršen napad na Martijanec. Partizani su »zapalili parni mlin i 2 drvene barake častne radne službe. Sobom su odveli 67 momaka častne radne službe kojima su držali promičbene govore, liepo se s njima obhodili, nagovarali ih da stupe u partizane, onda ih pustili.« ²⁶ Uz to, u općini su zapalili spise, uzeli blagajnu sa sobom, razorili prugu na jednom mjestu, a u željezničkoj stanici uništili unutrašnji uređaj te odveli 2 ustaša 1 poručnika i 3 zastavnika. U isto vrijeme drugi dio Odreda zapalili su željezničku stanicu Lepavina, dva skladišta, 1 vagon sa drvima i dva koja su bila uskladištena na stanici te prugu na dva mjesta oštetili. Iz vlaka koji je naišao iz Koprivnice skinuli su željezničko osoblje, te od kompozicije otkopčali 7 vagona koje su s lokomotivom pod punom parom pustili prema Križevcima, gdje su u stanici zaustavljeni.²⁷ Odmah iza toga napadnuta je i zapaljena željeznička stanica Carevadar, poslije čega su se vratili u Vojakovački Osijek gdje se nalazio Štab odreda, a u okolici II bataljon, dok je I. bataljon bio smješten u L. Ivancu.

Na njega je 6. XI izvršio napad ustaški nadzorni sat od 170 ustaša, ali je poslije dvosatne borbe odbijen od Ivanca uz gubitke od 3 ranjena i 20 nestalih, prema vlastitom priznanju.¹²⁸

Da li u vezi s ovim neuspjesima ustaše u Ludbregu istog dana (6. XI) hapse »pod sumnjom komunizma i to: Ivan Gruber, krojač, Franjo Palfi, trgovac, Zvonko Smođi, mehaničar, Dr. Vilkom Mažgon, odvjetnik, Ljudevit Vranić, privatnik, Ivan Svigir, bačvar, Mato Stanko, poljodjelac i Vlado Smođi, knjižar. Svi osim Vlade i Zvonka Smođi prepraćeni su u sabirni logor u Jasenovac« — kaže se u neprijateljskom dokumentu.¹²⁹

Međutim, ustaše nisu mirovali, nego protiv Kalničkog partizanskog odreda šalju najelitnije svoje jedinice. Tako je I bataljon u L. Ivanču napala ustaška »Crna legija« na čelu s puk. Jurom Francetićem.¹³⁰ I pored lukavstva (ubacivanje ustaša skriveno u centar Ivanca), Francetić nije uspio uništiti partizane koji su se poslije žestokih borbi u kojima su imali par ranjenih i 1 poginulog, uspjeli probiti iz obruča te zajedno s odredom zauzeti položaje na vrhu Kalnika — Stari Grad, Greben i hotel. Ustaše su ubrzo stigli za Odredom pa se razvila žestoka bitka, u kojoj su ustaše odbijeni. Uveče se Odred prebacuje u Ljubeščicu, s planom da se prebaci do Ivančice. Pošto u toku noći nije uspio prijeći taj put, on se pred jutro povukao u selo Ljubelj. Prema neprijateljskom dokumentu: »Tu je stigla potraga domobranskih i ustaških postrojbi, te je otpočela borba, koja je trajala 4 sata. U ovoj borbi poginulo je 30—33 odmetnika, a ostali su se razbježali na sve strane. Tom zgodom zaplijenjeno je puna 4 kola raznih stvari, među kojima i njihova pismohrana.«¹³¹

Ustaše priznaju da su i oni imali u borbama na Kalniku 9. i 10. XII 1942. god. 10 mrtvih i 11 ranjenih ustaša. Odred podijeljen u dvije grupe prebacio se u selo Branjska. Usput su u selu Srijem 9. XI uhvatili dvojicu ustaša, ali su ih pustili iz Branjske »kad su propitivanjem kod naroda doznali da nisu ništa učinili protiv naroda kao ustaše«. Naredna tri dana (11—13. XI) Odred se odmarao u selu Ladislavu. No već 13. XI on kreće u akcije, pošto je uputio svoje ranjenike u bolnicu u Beloj, preko Bilogore gdje je stupio u kontakt s partizanima na tom području. Toga dana (13. XI) Odred je izvršio napad na Sokolovac, a žandari su se razbježali. Zapaljena je željeznička stanica, zgrade državne šumarije, demolirana pošta, iz apoteke uzeti lijekovi. Pokidali su sve PTT linije, a u stanici je zatečen teretni vlak s pšenicom za neprijatelja. U isto vrijeme su na pruži između Sokolovca i Mučne Reke zaustavili teretni vlak koji je išao iz Koprivnice, odstranili željezničko osoblje, a vlak zapalili. Napali su i zapalili željezničku stanicu Lepavina na kojoj su uništeni pruga, skretnice i zapaljeno oko 100 m³ ogrijevnog drveta natovarenog na vagone za izvoz.¹³²

Sutradan, tj. 14. Odred je napao željezničku stanicu u Carevdaru. Spaljene su zgrade, a pruga srušena, 2 teretna i 1 putnički vlak koji su iz Koprivnice išli za Zagreb, napadnuti su kod sela

Donjara te su se morali vratiti, a isto tako je napadnut i jedan teretni kamion — tako da je prekinut promet između Koprivnice i Zagreba.¹³³

Željeznička stanica Čukovec je napadnuta 16. XI i zapaljena, a rudnik ugljena »Lepavina« 17. XI, iz kojega je zaplijenjeno 68 kapišli i 35 metara štapina, te željeznička stanica Rasinja, koja je također zapaljena.¹³⁴

Prema neprijateljskom dokumentu 17. XI partizani su »vršili promičbu po selima: Malom i Velikom Ivančecu, Maloj Rijeki. Dugoj Rijeki, kotar Ludbreg i vrbovali mladiće od 18—25 godina za Kalnički partizanski odjel. Odziv mladića bio je velik osobito pravoslavaca. Isto tako vršili su promičbu i u Velikom Pogancu, Rade-ljevu, Ribnjaku i Rasinji, kotara Koprivnica. Mladići položili su i prisegu partizansku. Među njima nalazilo se i 10 djevojaka.«¹³⁵

Nešto ranije, prema sjećanju nekih aktivista, pod utjecajem aktivnosti Kalničkog partizanskog odreda osnovana je udarna grupa od 6 boraca s komandirovom Josipom Kemićem Kobcom. Grupa je djelovala na području Novigrada Podravske, Hlebina, Jeduševca i Čabajevce Grede sve do lipnja 1943. god. kada je uključena u sastav Kalničkog partizanskog odreda.¹³⁶

Jedna grupa partizana Kalničkog odreda zaustavila je 19. XI 1942. god. putnički vlak koji je dolazio iz Koprivnice između Lepavine i Carevdara; pošto su putnici isti napustili, uništena je lokomotiva te zapaljena službena kola i 1 vagon, a pruga razrušena. Zarobljeno je 12 domobrana i 1 domobranski bojnik, koji su pušteni i 1 ustaša koji je likvidiran.¹³⁷ Tri dana kasnije tu je opet napadnut putnički vlak, ali se uspio vratiti u Križevce.

Tih dana cio Odred se po treći put prebacio na Kalnik te još više razvio svoju aktivnost. Prema izvještaju Štaba Kalničkog odreda upućenog 21. XII 1942. god. Štabu II operativne zone, do kraja studenog izvršene su sljedeće akcije:

20. XI. razoružane pogranične straže u Hrženici i Strugi (na Mađarskoj granici). Uhvaćeno 15 karabina, 2 pištolja, 10 bombi i 700 metaka. Likvidiran jedan ustaški poručnik. Lakše ranjen naš jedan vodnik.

Iste noći uništena prazna kompozicija mješovitog vlaka na pruži Križevci-Koprivnica.

23. XI. Zapaljene željezničke stanice Rasinja i Čukovec. Polomljene tt veze.

24. XI. Razoružana pogranična žandarska straža u Malom Bukovcu. Ubijena 2 ustaša i 2 legionara, koji su se vratili s istočnog bojišta. Uhvaćeno 16 karabina, 20 bombi, 800 metaka, mnogo vojničke spreme i 4 debele svinje. Iste noći razoružana je domobranska posada u Velikom Bukovcu i časna radna služba u Draškovićevom Dvoru. Uhvaćeno 35 karabina, 2 šmajsera, 3 pištolja i 6 kola vojničke opreme.

27. XI Razoružana žandarmerijska stanica u Sv. Petru Orahovcu. Plijen: 7 karabina, 2000 metaka, 12 bombi i mnogo vojničke spreme. Zapaljena općinska i poštanska arhiva u istom mjestu.

BRZOGLASNI BRZOJAV

57

TKO JAVLJA: Vrhovno oruž. zapov. Zarreb stožerni narednik Vlahinja Martin	VRIEME:		KOME SE JAVILO: 17/1-144 13 R.
	SATI	7000	
	DAN	18	
	MJESEC	IX.	
PRIMIO: Satnik Grčurić	GODINA	1942	PREDAO:

SADRŽAJ

Danas u 6.40 sati vod oružnika Koprivnica brzoglasno izvijestio je: "Noćas u 2 sata i 30 minuta napadnut po partizanima Podravski železničarski postaja i njene zgrade sada gore. Prekinute su sve b.d. i prometne veze.

Vod Koprivnica primio je ovo izvješće od oruž. postaje Djurdjevac a ova od želj. postaje Djurdjevac. Dalji izbidi u toku su.

POSTOJNIK ODSJEKA Ia
p. pukovnik (Zmavec)

29. XI Sukob jedne naše čete s ustašama u Vojakovačkom Osijeku. 2 ustaša mrtvi i jedan domobran. Mi nismo imali žrtava ali mi plijena. To je bio početak ofanzive na Kalnik.¹³⁸

Iz neprijateljske dokumentacije se vidi da je tih akcija bilo daleko više od kojih ćemo spomenuti napad na rudnik Lepavinu, poslije čega je rudnik za izvjesno vrijeme prestao radom, i napad na željezničku stanicu Jalžabet koja je zapaljena.

Zbog tako intenzivne aktivnosti Kalničkog partizanskog odreda koja se širila na sve strane oko Kalnika, neprijatelj je skoncentrirao jake snage od nekoliko tisuća vojnika u Varaždinu, Ludbregu, Koprivnici, Križevcima, Novom Ma-

rofu i Varaždinskim Toplicama, i 29. XI započeo koncentrični napad na Odred. Štab Kalničkog partizanskog odreda donio je odluku da se odmah napusti Kalnik te je I. bataljon uputio u pravcu Zagreba, II. u pravcu Bilogore i III bataljon (koji je tih dana nastao dolaskom boraca Žumberačke partizanske čete, koja je na putu kroz Hrvatsko Zagorje prerasla u bataljon) u pravcu Ivanšćice, ali da se poslije ofanzive opet nađu na Kalniku. Tako je neprijatelj udario u prazno.¹³⁹

Drugi bataljon je poslije prebacivanja na Bilogoru izvršio više akcija na području bjelovarskog i durđevačkog kotara (V. Trojstvo, Botinac, Bulinac, Zrinjski Topolovac). Na području Pito-

mače dijelovi II bataljona Kalničkog odreda razoružali su 5. XII pograničnu stražu na mađarskoj granici gdje je zaplijenjeno 20 pušaka i 1 šmajser.¹⁴⁰

Zanimljivo je da su povodom diverzije na željezničkoj pruzi nedaleko od Čakovca i akcija Kalničkog partizanskog odreda na granici prema Mađarskoj, mađarske vlasti zatražile suradnju s ustaškim vlastima »radi suzbijanja partizanstva« te su i održana dva zajednička sastanka predstavnika objiju strana; jedan u Koprivnici, a drugi u Varaždinu.¹⁴¹

Prema neprijateljskom dokumentu i 12. XII napadnuta je granična straža Brestić (6 km istočno od Pitomače), stražara zapaljena, a 5 domobrana i 1 oružnik s oružjem zarobljeni.

Nešto prije 7. XII očišćeno je od strane II bataljona nekoliko sela od ustaša, kojih je ubijeno 10.¹⁴²

Poslije žestokih borbi po Zagorju na Kalnik se prvi vratio 10. XII 1942. god. Prvi bataljon Kalničkog odreda a sutradan i Treći, a potom i Drugi. Odmah su počeli akcijama. Već 10. XII napadnut je rudnik ugljena »Mirna« (9 km od Koprivnice) te je sve remenje na strojevima izrezano i odnijeto, manji strojevi su razlupani, a veći minirani. Pošto su radnici i činovnici udaljeni dignuta je u zrak i rudnička jama.¹⁴³

Dana 11. XII u Ludbreškom Ivancu Prvi bataljon Kalničkog odreda napao je »oružničkog satnika Čauša i 50 oružnika«, koji su zarobljeni i razoružani, ali su sutradan pušteni. Isto tako napadnut je Odred koturaške bojne iz Koprivnice u Velikom Pogancu gdje je 1 domobran poginuo, a 3 teže ranjena.¹⁴⁴ Partizani su se smjestili na području sela L. Ivanec te sela M. Poganc i Botinovac. Već 14. XII neprijatelj počinje napade prema Ivancu i Kalniku. S obzirom da je dobio poziv da se vrati u Štab III operativne zone, Štab odreda naređuje da se krene na put u Slavoniju. Putovanje počinje 16. XII i završava 20. XII 1942. god. Usput su izvršene i neke akcije. Tako su 16. XII uništeni rudnici uglja u Lepavini i Javorovcu, a 18. XII kod M. Trojstva napadnuto je i zarobljeno 25 domobrana.¹⁴⁵

Kad je odred stigao u Štab III operativne zone Hrvatske 20. XII održana je partijska konferencija na kojoj je prisustvovao i sekretar CK KPH Vlado Popović. Poslije toga, a na temelju naređenja Štaba III operativne zone, I. i II. bataljon Kalničkog partizanskog odreda određeni su da uđu u sastav novoosnovanih brigada u Slavoniji. Tako je Odred ostao samo s jednim bataljonom od 184 borca.¹⁴⁶ No on će se ubrzo vratiti na Kalnik i nastaviti žestoke okršaje i odnositi pobjede nad daleko nadmoćnijim neprijateljem, uz podršku partijskih organizacija, or-

ganizacija JNOF-a, koje se počinju intenzivno stvarati, te naroda uopće u cjelini.

Na kraju bi se moglo ukratko zaključiti sljedeće: NOP u Podravini 1942. godine razvijao se pod vrlo teškim uvjetima. Poslije većeg zamaha u proljeće 1942. god., poslije razbijanja Kalničke partizanske čete te masovnog hapšenja članova Partije i suradnika, dolazi do izvjesnog zastoja. Uz izuzetno angažiranje Povjereništva CK KPH u Zagrebu, Okružnih komiteta KPH Bjelovar i Varaždin, te članova Partije na terenu, postupno dolazi do obnavljanja i osnivanja partijskih organizacija, organizacija SKOJ-a, AFŽ-a, i NOO na sva tri kotara. Svakako da tim naporima dosta pomaže vrlo intenzivna vojna aktivnost Kalničkoga partizanskog odreda u jesen i zimu 1942. godine u južnim dijelovima sva tri kotara. Krajem godine dolazi do postepenog obnavljanja kotarskih komiteta KPH Koprivnica, Ludbreg i Đurđevac. Na osnovu postojećih dokumenata vidi se da je u Podravini krajem 1942. godine postojalo 14 partijskih organizacija od 69 članova ukupno 16 kandidata, tri kotarska komiteta KPH (Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg) i 1 mjesni komitet (Ludbreg). U isto vrijeme postojala su 2 Kotarska komiteta SKOJ-a (Koprivnica i Ludbreg), 1 općinski (Koprivnica), 15 skojevskih organizacija od 83 člana ukupno. Postojao je jedan Kotarski NOO (Koprivnica) te 6 mjesnih NOO i nekoliko grupa žena. Prema sjećanjima, broj partijskih organizacija, organizacija SKOJ-a, AFŽ-a i NOO je znatno brojniji nego što se spominju u dokumentima. Tako se npr. na području Koprivničkog kotara spominju partijske organizacije u Koprivnici, Đelekovcu, Rasinji, Sigecu, Drnju i Bregima, organizacije SKOJ-a u Đelekovcu i Koprivnici, narodnooslobodilački odbori u Sokolovcu, Velikoj Mučnoj, Maloj Mučnoj, Dugojoj Reki, Javorovcu, Ribnjaku, Kutnjaku V. Pogancu i L. Ivancu, odbori AFŽ-a u Velikom Pogancu, Javorovcu, Kutnjaku i Jeduševcu. Na području đurđevačkog kotara partijske organizacije u Đurđevcu, Virju, Miholjancu, Šemovcima i Kloštru Podravskom, organizacije SKOJ-a u Đurđevcu 2 i to u Brvci i Peski te Virju, zatim narodnooslobodilački odbori u Grkini, Kozarevcu, Šemovcu, Velikoj Trešnjevici i Prugovcu. Slično je i u ludbreškom kotaru. No, bez obzira na to sve, ove postojeće organizacije sa znatnim brojem simpatizera na terenu predstavljale su solidnu osnovu za dalji intenzivniji razvoj narodnooslobodilačkog pokreta na području Podravine do kojega dolazi već u toku 1943. godine, kada će cijela Podravina sa sva tri centra općina biti oslobođena, te osnovane brojne partijske i skojevske organizacije, narodnooslobodilački odbori i odbori Antifašističkog fronta žena i omladine, i stvorene nove jedinice narodnooslobodilačke vojske.

Bilješke

- ¹ O djelatnosti partijskih organizacija i partizanskih grupa u Podravini 1941. godine vidi — Zdravko Dizdar: Djelovanje organizacija KPH u Podravini uoči rata i u toku 1941. godine, Podravski zbornik 81, Koprivnica, 1981, str. 7—31.
- ² Arhiv Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb (dalje AIHRPH), Fond Komunistička partija 43/19.
- ³ Isto.
- ⁴ O ovoj borbi Bjelovarske partizanske grupe vidi neprijateljski dokument u AIHRPH, NG 238.
- ⁵ Selo Tomaš, kraj Bjelovara.
- ⁶ Gabrijel Santo i Mato Šćuric.
- ⁷ Pri pokušaju da se spoje sa grupom, Slavko Habek je u borbi poginuo, a Stjepan Matiša je zarobljen od strane ustaša.
- ⁸ AIHRPH, KP—43/19.
- ⁹ Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslavenskih naroda, Vojnoistorijski institut (ubuduće Zbornik VII), tom V, knjiga 3, dokument br. 143 i AIHRPH, NG — 363.
- ¹⁰ Savo Velagić: Kronologija događaja na području općine Đurđevac, 1941—1945, Đurđevac, 1972, str. 16.
- ¹¹ Zbornik VII, tom V, knj. 3, dok. br. 143.
- ¹² Arhiv CK SKJ, Fond CK KPJ 1942/16.
- ¹³ AIHRPH, KP—43/18.
- ¹⁴ Savo Velagić: Pregled razvitka radničkog pokreta i oružane borbe na okrugu Bjelovar, Bjelovar, 1966, str. 112.
- ¹⁵ AIHRPH, KP—43/18.
- ¹⁶ AIHRPH, NG—301.
- ¹⁷ AIHRPH, NG—301.
- ¹⁸ AIHRPH, NG—3.
- ¹⁹ Arhiv Vojnoistorijskog instituta Beograd (ubuduće AVII), Fond NDH, kutija 76, reg. br. 12/6—27.
- ²⁰ AVII, Fond NDH, kut. 76, reg. br. 12/6—3.
- ²¹ AVII, Fond NDH, kut. 76, reg. br. 12/6—30.
- ²² AVII, Fond NDH, kut. 76, reg. br. 12/6—2.
- ²³ AVII, Fond NDH, kut. 71, reg. br. 58/6.
- ²⁴ AVII, Fond NDH, kut. 150, reg. br. 9/2—13.
- ²⁵ Isto.
- ²⁶ AVII, Fond NDH, kut. 150, reg. br. 10/2—14.
- ²⁷ AIHRPH, NG—364. Zapovjednici kotarskih oružničkih zapovjedništava bili su: Franjo Likar u Koprivnici, Valentin Mikulić u Đurđevcu i Šimun Čosić u Ludbregu.
- ²⁸ AIHRPH, NG—365.
- ²⁹ Zbornik VII, tom V, knj. 3, dok. br. 153.
- ³⁰ Zbornik VII, tom V, knj. 3, dok. br. 154.
- ³¹ AIHRPH, NOV—70 i NG—301.
- ³² AIHRPH, R.O. — D.S., kut. 1/20.
- ³³ AIHRPH, KP—43/22.
- ³⁴ AIHRPH, R.O. — D.S., kut. 1.
- ³⁵ AIHRPH, KP—43/28.
- ³⁶ Arhiv CK SKJ, Fond CK KPJ 1942/138.
- ³⁷ AIHRPH, R.O. — D.S., kut. 1.
- ³⁸ AIHRPH, KP—28.
- ³⁹ AVII, Fond NDH, kut. 64, reg. br. 10/4—1 i 2. Dosta iscrpne podatke o Kalničkoj partizanskoj četi i odredu, uz obilno korištenje dokumenata donosi Milan Brunović u knjizi: »Kalnik u borbi«, Zagreb, 1953, te sam se u ovom prikazu koristio i podacima iz te knjige.
- ⁴⁰ AIHRPH, NG—301.
- ⁴¹ AIHRPH, KP—43/32.
- ⁴² AIHRPH, NG—301.
- ⁴³ Arhiv Hrvatske (ubuduće AH), VZZZ, kut. 2208, V.T. br. 42/42.
- ⁴⁴ AIHRPH, NG—337.
- ⁴⁵ AVII, Fond NDH, kut. 64, reg. br. 10/4—1.
- ⁴⁶ AIHRPH, NG—337.
- ⁴⁷ AVII, Fond NDH, kut. 153a, reg. br. 22/8—1 i Zbornik VII, tom 3, dok. br. 165.
- ⁴⁸ AVII, Fond NDH, kut. 64, reg. br. 10/4—1 i 2; M. Brunović: Kalnik u borbi, str. 34. i 35.
- ⁴⁹ AVII, Fond NDH, kut. 150, reg. br. 9/2—20.
- ⁵⁰ AVII, Fond NDH, kut. 150, reg. br. 9/2—6.
- ⁵¹ AVII, Fond NDH, kut. 64, reg. br. 10/4—2. i kut. 150, reg. br. 9/2—28.
- ⁵² AIHRPH, KP—43/28.
- ⁵³ AVII, Fond NDH, kut. 64, reg. br. 10/4—2; kut. 150, reg. br. 10/2—18 i 9/2—14 i 28.
- ⁵⁴ AVII, Fond NDH, kut. 150, reg. br. 9/2—2. Prvi dio popisa navodi M. Brunović, n. dj., 36. i 37.
- ⁵⁵ AVII, Fond NDH, kut. 150, reg. br. 9/2—1 i 10/2—1.
- ⁵⁶ AVII, oFnd NDH, kut. 150, reg. br. 10/2—20 i 21 te AH, VZZZ, kut. 2208, V.T. br. 62/42.
- ⁵⁷ AVII, Fond NDH, kut. 150, reg. br. 9/2—2 i 3.
- ⁵⁸ AIHRPH, KP—43/32 (uzeti su svi naprijed navedeni podaci).
- ⁵⁹ AH, VZZZ, 2208, T. 244/42.
- ⁶⁰ AIHRPH, KP—43/32.
- ⁶¹ AH, VZZZ, kut. 2208, T. 244/42.
- ⁶² Isto
- ⁶³ Isto
- ⁶⁴ Isto
- ⁶⁵ AIHRPH, R.O. — D.S., kutija 1.
- ⁶⁶ AH, VZZZ, kut. 2208, T. 244/42.
- ⁶⁷ AVII, Fond NDH, kut. 161a, reg. br. 33/1 i 2 F 2.
- ⁶⁸ AIHRPH, KP—92/3949 i NG inv. br. 10439.
- ⁶⁹ AIHRPH, KP—9/193.
- ⁷⁰ AVII, Fond NDH, kut. 73, reg. br. 9/6—1.
- ⁷¹ Zbornik VII, tom, V, knj. 5, dok. br. 154.
- ⁷² AIHRPH, NG—244/4. Izvještaj Kotarske oblasti Koprivnica od 13. V 1942. god. V.T. br. 47, upućen Ustaškoj nadzornoj službi o hapšenju i odvođenju Mihovila Pavleka Miškine iz Đelekovca 9. V 1942. godine.
- ⁷³ AIHRPH, NG—244/4.
- ⁷⁴ AVII, Fond NDH, kut. 150, reg. br. 9/2—14.
- ⁷⁵ AIHRPH, NG—244/4. Tako ustaški logornik Udbinac u svom izvještaju s podacima o Pavleku Miškini upućenom stožeru »Bilogora« 22. II 1943. na kraju dodaje »iznosim svoje mišljenje, da Miškina Jasenovca nije zaslužio i da bi ga trebalo svakako na slobodu pustiti«.
- ⁷⁶ AIHRPH, R.O. — D.S., kutija 1.
- ⁷⁷ Isto
- ⁷⁸ Isto
- ⁷⁹ Isto
- ⁸⁰ S. Velagić: Pregled . . . n. dj., 251.
- ⁸¹ AIHRPH, NOV—9.
- ⁸² Ivan Božičević: Narodnooslobodilački pokret u okrugu Bjelovar 1942, Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin, 1976, str. 509.
- ⁸³ AIHRPH, NG—301.
- ⁸⁴ I. Božičević, n. dj., 510—511.
- ⁸⁵ Zbornik VII, tom V, knj. 4, dok. br. 154 i knj. 5, dok. br. 154.
- ⁸⁶ AIHRPH, KP—9/192.
- ⁸⁷ I. Božičević, n. dj., 514.
- ⁸⁸ I. Božičević, n. dj., 514—515.
- ⁸⁹ AIHRPH, KP—44/177.
- ⁹⁰ I. Božičević, n. dj., 511.
- ⁹¹ I. Božičević, n. dj., 515—517; AIHRPH, KP—13/349 i KP—44/177.
- ⁹² AVII, Fond NDH, kut. 176, reg. br. 44/5—6 i 55/5—1.
- ⁹³ I. Božičević, n. dj., 518.
- ⁹⁴ AIHRPH, KP—44/177. Iz tog dokumenta su svi naprijed navedeni podaci.
- ⁹⁵ AIHRPH, KP—44/226. Iz tog dokumenta su i naprijed navedeni podaci.
- ⁹⁶ I. Božičević, n. dj., 521 i 524; AIHRPH, KP—45/323.
- ⁹⁷ AIHRPH, KP—42/202.
- ⁹⁸ AIHRPH, KP—15/508—1 i KP—44/176.
- ⁹⁹ Isto.
- ¹⁰⁰ AIHRPH, KP—44/282.
- ¹⁰¹ Savo Velagić: Bilogorski partizanski odred, Virovitica, 1969, str. 33—34.

- 102 AIHRPH, NOV—9.
- 103 AVII, Fond NDH, kut. 172-a, reg. br. 42/5—1.
- 104 AIHRPH, NOV—9.
- 105 AIHRPH, KP—43/79.
- 106 AIHRPH, NOV—9/1031.
- 107 AIHRPH, KP—43/66.
- 108 AVII, Fond NDH, kut. 196, reg. br. 20/6—3 i 55/5—3.
- 109 AVII, Fond NDH, kut. 196, reg. br. 60/5—1.
- 110 AIHRPH, KP—43/133.
- 111 AIHRPH, KP—13/386.
- 112 AVII, Fond NOV, kut. 1471, reg. br. 13—3/2. Operativni izvještaj Štaba II operativne zone Hrvatske od 23. IX 1942, upućen Glavnom štabu narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske; Fond NDH, kut. 13A, reg. br. 18/1—31, te kut. 14, reg. br. 22/1—4.
- 113 Original u AVII, GŠ NOPO Hrvatske, op. br. 80/42, od 22. IX 1942.
- 114 AVII, Fond NOV, kut. 1471, reg. br. 4—1/1.
- 115 AVII, Fond NOV, Operat. izvj. Štaba III OZH od 7. X 1942.
- 116 M. Brunović, n. dj., 68—69. Od tih stranica pa do 141. obuhvaćene su akcije i borbe Kalničkoga partizanskog odreda u 1942. godini, kojim podacima sam se koristio u ovom mom prikazu.
- 117 AVII, Fond NDH, kut. 14, reg. br. 17/1—26 i kut. 53, reg. br. 13/1—16.
- 118 M. Brunović, n. dj., 73—74.
- 119 AVII, Fond NDH, kut. 14, reg. br. 24/1—27.
- 120 M. Brunović, n. dj., 80—81.
- 121 AVII, Fond NDH, kut. 14, reg. br. 23/1—8.
- 122 AVII, Fond NDH, kut. 147, 39/5—2.
- 123 AVII, Fond NDH, kut. 147, 39/5—3.
- 124 AVII, Fond NDH, kut. 147, 39/5—2.
- 125 Isto.
- 126 AVII, Fond NDH, kut. 71, reg. br. 33/6—5.
- 127 AVII, Fond NDH, kut. 147, reg. br. 39/5—3.
- 128 AVII, Fond NDH, kut. 71, reg. br. 33/6—5.
- 129 AVII, Fond NDH, kut. 75, reg. br. 17/4—3.
- 130 O borbama s ustaškom »Crnom legijom« vidi detaljnije M. Brunović, n. dj., 88—96.
- 131 AVII, Fond NDH, kut. 75, reg. br. 17/4—3.
- 132 AVII, Fond NDH, kut. 148a, reg. br. 39/12—8.
- 133 Isto.
- 134 AVII, Fond NDH, kut. 148a, reg. br. 39/12—7.
- 135 AVII, Fond NDH, kut. 75, reg. br. 17/4—4.
- 136 S. Velagić: Pregled . . . , n. dj., 254.
- 137 AVII, Fond NDH, kut. 75, reg. br. 17/4—4.
- 138 AIHRPH, KP—44/235.
- 139 Isto.
- 140 Isto.
- 141 AVII, Fond NDH, kut. 252, reg. br. 34/3—3 i kut. 253, reg. br. 38/1—2.
- 142 AIHRPH, KP—44/235. i AVII, Fond NDH, kut. 172a, reg. br. 44/8—1.
- 143 AVII, Fond NDH, kut. 172a, reg. br. 42/8—1.
- 144 AVII, Fond NDH, kut. 16, reg. br. 12/1—32.
- 145 AVII, Fond NDH, kut. 172a, reg. br. 48/8—1 i 49/8—1.; kut. 196, reg. br. 40/9—3.
- 146 AIHRPH, KP—44/236.